

## تحلیلی بر رضایت از کیفیت زندگی در مناطق مرکزی شهرها (نمونه موردی: تأثیرات متغیرهای فردی در کیفیت زندگی ساکنین محلات مرکزی شهر اردبیل)

جابر علی‌زاده - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه اصفهان  
جمال محمدی\* - دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه اصفهان

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۶/۳۱ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۵/۰۶

### چکیده

اندازه‌گیری میزان رضایت از کیفیت زندگی پیچیده است و به بسیاری از عوامل بستگی دارد. همچنین، درک میزان رضایت از سوی هر شخص و در شرایط مختلف شخصی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، و فیزیکی متفاوت است. در واقع، اضافه کردن ویژگی‌های شخصی به تجزیه و تحلیل‌ها قدرت پیش‌بینی را بالاتر می‌برد. بنابراین، هدف اصلی از تحقیق حاضر بررسی وضعیت کیفیت زندگی در محلات مرکزی شهر اردبیل و تبیین ویژگی‌های فردی تأثیرگذار در ادراک شهروندان از کیفیت زندگی (در چهار بُعد فرهنگی و اجتماعی، کالبدی، اقتصادی، و زیستی) در قالب دیدگاه مکتب جغرافیای رفتار فضایی است. روش پژوهش حاضر توصیفی و تحلیلی بر مبنای شیوه مطالعات میدانی است. برای گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه پژوهشگر ساخته استفاده شده است. روایی پرسش‌نامه را متخصصان حوزه تخصصی و خبرگان تأیید کردند و پایایی آن نیز به وسیله آلفای کرونباخ انجام گرفت که میزان اعتبار آن ۰/۷۲۶ محاسبه شد. جامعه آماری تحقیق همه ساکنان بالای دوازده سال واقع در شش محله مرکزی شهر اردبیل (محلات شهری عالی‌قاپو یا دروازه، سرچشمه، طوی، گازران، اوچدکان، و پیرعبدالملک) است. حجم نمونه مورد مطالعه بر اساس فرمول کوکران ۳۸۴ نفر برآورد شد که هر یک از نمونه‌ها تصادفی انتخاب و مصاحبه شدند. نتایج حاصل از طریق نرم‌افزار SPSS تحلیل شد. میانگین رضایت مجموع شاخص‌های مورد بررسی (اقتصادی، زیست‌محیطی، اجتماعی، و کالبدی) عددی معادل ۲/۹۰ را نمایش می‌دهد که حاکی از رضایت نسبی از کیفیت زندگی کلی ساکنان در محلات است. همچنین، بر اساس یافته‌ها، متغیرهای مستقل جنسیت، سن، میزان تحصیلات، وضعیت سکونت ساکنان، محل تولد و مدت سکونت ساکنان با مجموع سطح کیفیت زندگی معنا دار است.

کلیدواژه‌ها: رضایتمندی، شهر اردبیل، کیفیت زندگی، متغیرهای فردی ساکنان، محله.

## مقدمه

شهر، به‌عنوان بستر زیست بشر، نقش اساسی در ایجاد احساس رضایتمندی دارد و در واقع شکل‌دهنده سبک زندگی انسان و تعیین‌کننده کیفیت زندگی اوست. از این رو، مطابق آمارهای موجود، نزدیک به نیمی از مردم جهان ساکن شهرها می‌باشند و انتظار افزایش آن در دهه‌های آینده نیز وجود دارد. این موضوع را می‌توان ناشی از تلاش مردم برای ارضای نیازهای خود و وجود امکانات مناسب زندگی و در یک کلام کیفیت زندگی مناسب شهری دانست (محمدی و علی‌زاده، ۱۳۹۹: ۱۱). کیفیت زندگی سازه‌ای است که از نیمه دوم قرن بیستم مورد توجه نظریه‌پردازان شاخه‌های مختلف علوم اجتماعی و مطالعات توسعه و مدیران و کارگزاران سیاست اجتماعی قرار گرفته است (مورگس و کلوبوشنیک، ۲۰۱۸: ۱۸۵). تا دهه ۱۹۷۰ کیفیت زندگی اساساً معطوف به انگاره‌های مادی و پیامد رشد اقتصادی بود (دانش و زاهدی مازندرانی، ۱۳۹۳: ۶). از دهه ۱۹۷۰ در نتیجه ظهور آثار منفی حاصل از رشد اقتصادی از سویی و پیدایش نظریه توسعه پایدار از سویی دیگر کیفیت زندگی ابعاد و پنداشتی اجتماعی‌تر پیدا کرد و به طور جدی به‌عنوان هدف اصلی توسعه وارد مباحث برنامه‌ریزی شد (امیدی، ۱۳۹۱: ۹۸).

محلها به‌عنوان یک واحد ساخت شهری از دیرباز از عناصر مهم و مؤثر تشکیل‌دهنده حیات اجتماعی شهری بودند. نقش و کارکرد محلات موجب می‌شد که افراد ساکن پیوندهای اجتماعی بیشتری نسبت به امروز داشته باشند (رفعیان و همکاران، ۱۳۹۲: ۸۹). امروزه، در شهرها و سکونتگاه‌های جوامع پیشرفته از اهمیت محله نسبت به گذشته کاسته شده است، زیرا روابط و پیوندهای اجتماعی بر اصول و ارکانی متفاوت از گذشته استوار شده‌اند. بی‌توجهی برنامه‌ریزان به رابطه متغیرهای فردی ساکنان با مؤلفه‌های رضایت از محیط و کیفیت زندگی شهری و محله‌ای و مواردی از این قبیل از مهم‌ترین عواملی است که در کاهش اهمیت محلات قدیمی و بی‌توجهی به ساختارهای محله دخیل است و بر این اساس مدیران و طراحان شهری صرفاً به برنامه‌ریزی متمرکز پرداخته و سودآوری طرح‌های شهری را سرلوحه خود قرار داده‌اند. رضایتمندی از سطح کیفیت زندگی نشان‌دهنده رابطه مناسب و تعامل میان ویژگی‌های ذهنی و عینی فرد با محیط و عناصر شکل‌دهنده کیفیت زندگی ساکنان است. بنابراین، شناسایی عوامل مؤثر در میزان رضایت ساکنان از سطح کیفیت زندگی، که مقوله‌ای چندبُعدی است، مهم بوده و برنامه‌ریزی بر اساس متغیرهای اثرگذار می‌تواند به خلق فضای سکونت مطلوب‌تر برای شهروندان کمک کند و در توسعه شهری و شکل‌گیری محلات جدید رضایتمندی را ارتقا دهد (چرخچیان، ۱۳۹۸: ۶۸). عدم شناسایی عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی مردم در قلمروهای گوناگون بشری، نه تنها پیامدهای غیرمنتظره و ناگواری به دنبال خواهد داشت، بلکه با کاهش میزان رضایتمندی از زندگی در میان افراد، جامعه، نیروی انسانی مولد و توانمند خود را نیز در طول زمان از دست خواهد داد یا دچار افول خواهد گشت.

محلات مرکزی بیشتر شهرها به فراخور سابقه و فضای کالبدی غالباً سنتی خود و همچنین نگرش تک‌بُعدی بدان، عدم توانایی محیط سنتی در پاسخ به نیازهای ایجادشده جدید ساکنان در عصر کنونی، یا ناهمخوانی فضای شکل‌یافته با ساختارهای اجتماعی جدید، به دلیل شکل‌گیری ارگانیک خود در طول زمان، زمینه‌های کم‌رضایتی از محیط و در نتیجه کیفیت پایین زندگی و مشکلات مرتبط با آن را به وجود می‌آورد، که محلات مرکزی و هسته اولیه شهر اردبیل نیز از این امر مستثنا نیست. در نتیجه همه این عوامل موجب شده تا کیفیت زندگی شهروندان ساکن در محلات مرکزی شهر اردبیل به شدت تحت تأثیر قرار گیرد و کم‌رضایتی شهروندان از سطح کیفیت زندگی خود را به دنبال داشته باشد.

بنابراین، هدف اصلی از تحقیق حاضر بررسی وضعیت کیفیت زندگی در محلات مرکزی شهر اردبیل و تبیین ویژگی‌های فردی تأثیرگذار در ادراک شهروندان از کیفیت زندگی (در چهار بُعد اجتماعی، کالبدی، اقتصادی، و زیستی) در قالب دیدگاه مکتب جغرافیای رفتار فضایی است. پرسش‌های اصلی پژوهش عبارت‌اند از: «وضعیت رضایتمندی ساکنان

از هر یک از ابعاد کیفیت زندگی چگونه است؟»، «وضعیت کیفیت زندگی ساکنان در محلات مرکزی شهر اردبیل چگونه است؟»، و «متغیرهای فردی ساکنان با ابعاد رضایت از کیفیت زندگی شهری یا محله‌ای در ابعاد مختلف پژوهش چه رابطه‌ای دارد؟». برای این منظور، ساکنان محلات شش‌گانه قدیمی و مرکزی شهر اردبیل (شامل محله اوچدکان، طوی، گازران، عالی‌قاپو، سرچشمه، و پیرعبدالملک) و ادراکات ذهنی ساکنان در زمینه کیفیت زندگی‌شان بررسی و مطالعه خواهد شد. زیرا شاخص‌های ذهنی برای اهداف برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری نسبت به شاخص‌های عینی ارجح‌تر است و می‌تواند بازخوردهای ارزشمندی برای برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران فراهم کند (داس، ۲۰۰۸: ۲۹۸).

### مبانی نظری

مفهوم کیفیت زندگی گستره وسیعی دارد که می‌تواند بسیاری از ابعاد زندگی عینی و ذهنی فردی و اجتماعی را شامل شود. با توجه به این موضوع و گستره وسیع و زمینه مطالعاتی کیفیت زندگی، می‌توان به مطالعات اجتماعی از کیفیت زندگی (آراد و کازنسون، ۲۰۱۰؛ میسون و همکاران، ۲۰۱۰؛ وانگ و همکاران، ۲۰۱۰)، مطالعات اقتصادی (ونگ، ۲۰۰۱؛ ویتد و همکاران، ۲۰۰۶)، مطالعات کالبدی-محیطی (وستاوی، ۲۰۰۶؛ موسر، ۲۰۰۹؛ گلن و همکاران، ۲۰۰۹؛ گودفروید، ۲۰۰۱) و مطالعه‌های دیگری اشاره کرد که در حوزه‌های مختلف کیفیت زندگی انجام گرفته است و همه عناصر با یکدیگر ارتباط معناداری دارند. به‌عنوان مثال، نور و همکاران بر آن‌اند که هر یک از مؤلفه‌های کیفیت زندگی افراد با یکدیگر ارتباط معناداری دارند (نور و همکاران، ۲۰۱۸: ۳۱۱). به صورت کلی، رضایت ساکنان از شاخص‌های اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی، و کالبدی در یک واحد جغرافیایی از فضای سرزمینی یا شهری را می‌توان تحت عنوان کلی «کیفیت زندگی» بررسی کرد (آنه و همکاران، ۲۰۱۸: ۱۷) که بسیاری از زیرمؤلفه‌ها مانند دسترسی و خدمات زیرمجموعه‌ای از این شاخص‌های کلی است:

### محیط کالبدی - فیزیکی محلات

به نظر جوپز<sup>۱</sup>، شهرها ساختارهای پویا در جریان تغییر مداوم‌اند. لفور<sup>۲</sup> نیز با اشاره به توانایی شهر در جهت تغییر ساختار محیط اعتقاد دارد که در فضای شهری همیشه اتفاقاتی می‌افتد، روابط تغییر می‌کند، اختلافات و تضادها به درگیری یا تضعیف، فرسایش، یا خوردگی منجر می‌شود (پالوما و همکاران، ۲۰۱۸: ۱). عدم کنترل فرد بر محیط فیزیکی و وجود اشکالاتی در سیستم طراحی-مهندسی ساختمان‌ها باعث ایجاد حس ازدحام و انزوای اجتماعی می‌شود که به بروز برخی ناهنجاری‌ها و مشکلات اجتماعی منجر می‌شود و در نتیجه وجود این عوامل، سلامت روانی فرد به خطر می‌افتد (گیفورد، ۲۰۰۷: ۲۰۱). همچنین، بسیاری از ناهنجاری‌های رفتاری در جوامع مختلف شهری، ضمن داشتن ریشه‌های تاریخی، فرهنگی، و اقتصادی در کیفیت زندگی، از احساسات مرتعش از فضای زندگی مثل احساس امنیت، آسایش، و آرامش خاطر آنان نیز تأثیر می‌پذیرد (محمدی و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۲).

به طور کلی، مطالعات نشان می‌دهد که محیط محلات شهری با توجه به ویژگی‌هایی که دارد می‌تواند نشان دهد که ساکنانش زندگی بهتر یا بدتری دارند (کاماچو-ریورا و همکاران، ۲۰۱۴: ۶۶۳). بسیاری از مطالعات نشان می‌دهد که کیفیت زندگی و رفتار فضایی «خوب» شاخص طراحی و محیط شهری موفق است، در حالی که کیفیت زندگی و رفتار فضایی «بد» می‌تواند شاخص ضایع شدن منابع و دلیل ناراضی‌تی ساکنان باشد (رسول‌پور و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۳).

1. Jacobs  
2. Lefebvre

### فضای زیست‌محیطی محلات

آنچه اطراف انسان را احاطه کرده و انسان بر آن تأثیر می‌گذارد و آن را متأثر می‌سازد محیط زیست را تشکیل می‌دهد (بوداگی و صارمی، ۱۳۹۳: ۳۸). از این رو، کیفیت محیط زیست و رضایتمندی از آن به‌عنوان جایی که بیشتر مردم در آن‌ها زندگی می‌کنند اهمیت فراوانی دارد و مدیران شهری را ناگزیر از توجه بدان کرده است (استریمیکن، ۲۰۱۴: ۹). امروزه، توسعه و گسترش شهرنشینی و دوری از طبیعت باعث بروز آسیب‌های فراوان به انسان شده است. هجوم به شهرها و کمبود فضا باعث از بین رفتن فضاهای طبیعی و ظهور شکل جدید شهرنشینی یعنی آپارتمان‌نشینی شده است. این مسئله یکی از عوامل مهم فشارزا برای انسان‌هاست (براوون و مورگیو، ۲۰۰۷: ۱۳۴۷).

### پایداری اجتماعی محلات

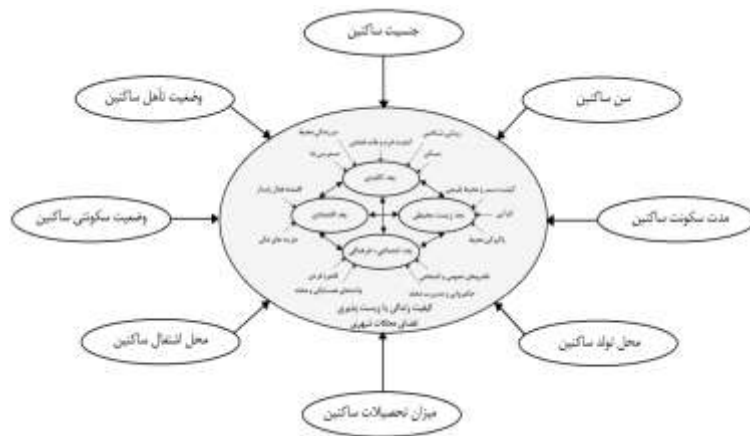
در ابتدای مباحث مربوط به پایداری و کیفیت زندگی، از میان سه رکن پایداری (اصول محیطی، اقتصادی، و اجتماعی) و ابعاد مختلف کیفیت زندگی، به جنبه اجتماعی پایداری کمتر توجه شده است و فقط پس از سال ۲۰۰۰ به‌عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از پایداری و کیفیت زندگی به طور جدی مورد توجه قرار گرفت (مهان و سفلیبی، ۲۰۱۷: ۲۹۶). پایداری اجتماعی فرایند و وضعیتی عموماً کیفی است که به دنبال ایجاد زمینه‌ای مناسب برای زندگی افراد، اجتماعات، و جوامع در کنار یکدیگر همراه با احترام، احساس هدفمندی و ارزشمندبودن، احساس تعلق و برابری است. پایداری اجتماعی به دنبال بالفعل‌سازی توانمندی‌های افراد و گروه‌ها برای زندگی در کنار یکدیگر و فراهم‌سازی زمینه ایجاد احساس مشترک عاطفی و روانی میان ساکنان هر شهر یا محله است (حسینی، ۱۳۹۳: ۶۱). درواقع، شاخص اجتماعی در بررسی پایداری محلات شهری یا هر نوع پژوهش انسانی به رابطه انسان و انسان، تعالی رفاه افراد، خدمات فرهنگی - آموزشی، زمینه‌های توسعه فرهنگ‌های مختلف، و برابری و برقراری عدالت اجتماعی مربوط می‌شود.

### پایداری اقتصادی محلات

منظور از پایداری در زمینه شاخص‌های اقتصادی ایجاد رشد عادلانه و متوازن جامعه انسانی و تضمین بهره‌مندی تک‌تک انسان‌ها در طول زمان و درواقع بنیانی اخلاقی در طرز تفکر بهره‌وری است (باومقارتر و قواس، ۲۰۱۰: ۴۴۷). وینسنت و همکاران (۲۰۱۸) در مطالعه مقایسه‌ای خود از وضعیت کیفیت زندگی فعلی کشور رومانی و کشورهای ۱۷۴ با کشورهای پیشرفته اتحادیه اروپا بر آن‌اند که بیشترین نقش اثرگذاری در زمینه افزایش کیفیت زندگی ملل مختلف را عامل اقتصادی (توان مادی) برعهده دارد و همچنین در زمینه کیفیت زندگی فردی نیز میزان رضایت فرد از سطح درآمدشان اثرگذارترین عامل است (وینسنت و همکاران، ۲۰۱۸: ۷۰). همچنین، سزمیک و همکاران (۲۰۱۹)، در مطالعه خود، در یک منطقه از لهستان بر این عقیده‌اند که سطح کیفیت زندگی گروه سنی جوان به طور معناداری به شرایط اقتصادی آن‌ها (ویژگی‌های محیط کار و شرایط شغلی) وابسته است (سزمیک و همکاران، ۲۰۱۹: ۹). پایداری نظام اقتصادی به معنی تقویت مبانی اقتصاد و دستیابی به امنیت اقتصادی از نظر دسترسی به معیشت پایدار، اشتغال سودمند، و منابع مالی قابل اتکا و در نهایت فناوری مقتضی و همساز با محیط با بهره‌برداری از منابع انسانی است (قدیری معصوم و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۰). داس (۲۰۰۸) کیفیت زندگی را خوبی یا بدی شرایط مردم و محیطی که در آن زندگی می‌کنند می‌داند و بر این عقیده است که کیفیت زندگی به رفاه یا بدبختی مردم در محیطی که در آن زندگی می‌کنند بستگی دارد (داس، ۲۰۰۸: ۲۹۹-).

۱. این کشورها، که شامل جمهوری چک، مجارستان، لهستان، و اسلواکی می‌شود، با هدف افزایش توان نظامی، فرهنگی، اقتصادی، و همکاری‌های انرژی با یکدیگر اتحادیه V4 را تشکیل دادند.

۳۰۰). از نظر علمی، ثابت شده است که کیفیت زندگی نه تنها در رشد جسمی انسان بلکه در رشد انسانی و سلامت اجتماعی تأثیر می‌گذارد (کیلیمووا، ۲۰۱۶). در این خصوص آنچه مسلم است این نکته است که تأثیرات ناشی از ویژگی‌های فردی بر روی ادراکات محیطی را نمی‌توان نادیده گرفت، زیرا ادراکات محیطی و کیفیت‌های کسب‌شده توسط ساکنان از آن می‌تواند تابعی از متغیرهای فردی باشد که حالت نسبی به خود می‌گیرد (محمدی و همکاران، ۱۳۹۶: ۳۰۴). بر این اساس، برخی کیفیت زندگی را به معنای زندگی خوب داشتن و احساس رضایت از زندگی تعریف کرده‌اند. در واقع، می‌توان گفت که یک زندگی خوب از مجموعه متنوعی از شرایط و ویژگی‌ها که با شیوه‌های پیچیده با یکدیگر در ارتباطند تشکیل شده است و قابلیت انتقال احساس رضایت یا داشتن کیفیت زندگی مناسب به فرد را دارد. از این رو، سازمان بهداشت جهانی کیفیت زندگی را ادراک فردی از وضعیت زندگی در متن نظام‌های فرهنگی و ارزشی جامعه و در رابطه با اهداف، انتظارات، و استانداردهای فرد می‌داند، زیرا، به فراخور ویژگی‌های فردی ساکنان، ادراکات متفاوتی از یک محیط یا شرایط زندگی یکسان درک می‌شود.



شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش (ترسیم: نگارندگان)

### شاخص‌های پژوهش

در پژوهش حاضر، شاخص‌های بررسی کیفیت زندگی در چهار دسته ذیل بررسی و ارزیابی شده است:

#### شاخص‌های مربوط به پایداری کالبدی - فضایی

مسکن (تعداد اتاق، کیفیت مسکن، امکانات مسکن)، سرزندگی محیط محلات (هویت محله، کیفیت پیاده‌روها، آسایش و راحتی، امکانات و خدمات فضایی)، کیفیت فرم و بافت فضایی محله (سازگاری و تناسب، ارتباط بصری)، دسترسی‌ها (وضعیت دسترسی، دسترسی پیاده، خیابان‌ها و امنیت آن)، و زیبایی‌شناختی (فضای سبز، سمبل و نشانه، کیفیت بصری خیابان).

#### شاخص‌های مربوط به پایداری اجتماعی

قلمروهای فردی (حس اعتماد، حس منزلت اجتماعی، آشنایی با حقوق شهروندی و میزان احراز آن)، قلمروهای عمومی و اجتماعی (رویدادهای فرهنگی و تاریخی، مشارکت اجتماعی، همسانی اجتماعی، مرادوات و حیات اجتماعی)، واحدهای همسایگی (هویت و حس تعلق، امنیت و ایمنی محله، عدالت و برابری موجود).

### شاخص‌های مربوط به پایداری زیست‌محیطی

کارایی (مصرف انرژی، حفاظت از منابع)، پاکیزگی محیط محلات (کیفیت سر و صدا، آلودگی آب و هوا، سیستم فاضلاب، آب‌های سطحی)، کیفیت بستر و محیط طبیعی محله (چشم‌انداز زیست‌محیطی محله، وضعیت گونه‌ها و کیفیت گیاهان، مطلوبیت آب و هوا).

### شاخص‌های مربوط به پایداری اقتصادی

اقتصاد فعال پایدار محله (تأمین حداقل نیازهای ساکنان، موقعیت اقتصادی محله در مجموعه شهر، وضعیت اقتصاد محلی، اشتغال، همخوانی اقتصادی)، هزینه‌های مالی موجود در محله (هزینه‌های جاری، هزینه مسکن، عدالت اقتصادی).

### روش پژوهش

پژوهش حاضر کاربردی و توصیفی-پیمایشی (موردی یا ژرفانگر) است که با هدف بررسی و سنجش شاخص‌های کیفیت زندگی در محلات مرکزی شهر اردبیل و تأثیر متغیرهای فردی بر آن انجام شده است. اطلاعات مرتبط با موضوع از منابع داخلی و خارجی گردآوری و تدوین شده است. داده‌های مورد نیاز نیز با استفاده از پرسش‌نامه و مشاهده جمع‌آوری شده است. در بخش میدانی ۳۸۴ پرسش‌نامه (با استفاده از فرمول کوکران، با ضریب اطمینان ۹۵ درصد و همچنین فرضیه حداکثر ناهمگنی ( $p=q=0.5$ )) برای جامعه نمونه مدنظر قرار گرفت که هر یک از نمونه‌ها به صورت تصادفی بر اساس نقشه محله و تعداد پرسش‌نامه‌ها (۶۴ نفر در هر محله) انتخاب و مصاحبه شدند. برای این پرسش‌نامه ۶۱ سؤال در ابعاد اجتماعی (شامل ۱۵ سؤال)، اقتصادی (شامل ۸ سؤال)، زیست‌محیطی (شامل ۹ سؤال)، و کالبدی-فضایی (شامل ۲۶ سؤال)، و ۸ سؤال درباره متغیرهای فردی پاسخ‌دهندگان (شامل جنسیت، سن، وضعیت تأهل، میزان تحصیلات یا سواد، وضعیت سکونت- صاحب خانه بودن، مستأجر بودن و ... محل تولد، محل اشتغال، و مدت سکونت) طراحی شد. پاسخ‌های پرسش‌شوندگان برای سنجش میزان رضایتمندی آنان از هر یک از سؤالات اصلی در قالب طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرتی (بسیار ناراضی، ناراضی، نسبتاً راضی، راضی، و بسیار راضی) ارائه شده بود. نهایتاً در تحلیل آماری پژوهش نیز مطابق جدول ذیل طبقه‌بندی ۱ شد:

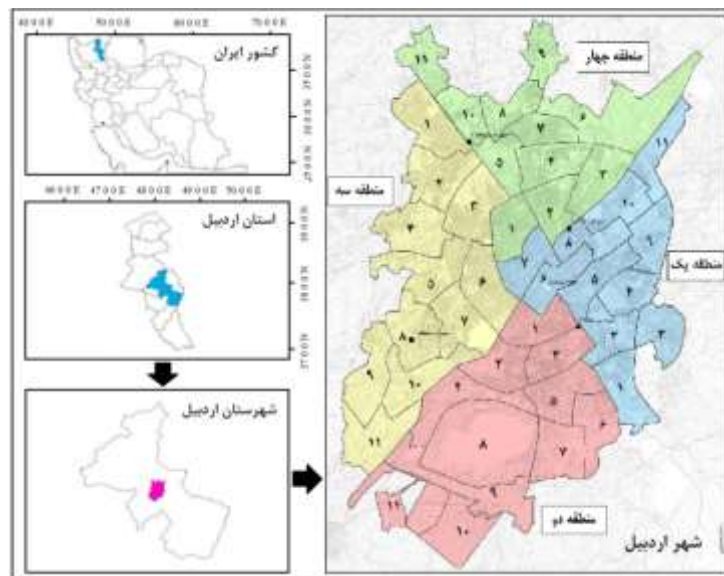
جدول ۱. طیف‌بندی میزان رضایتمندی شهروندان در ابعاد مختلف کیفیت زندگی

طیف ارزیابی	بسیار ناراضی	ناراضی	نسبتاً راضی	راضی	بسیار راضی
طیف میانگین	۱-۱.۸	۱.۸-۲.۶	۲.۶-۳.۴	۳.۴-۴.۲	۴.۲-۵

منبع: مطالعات نگارندگان، ۱۳۹۸

روایی پرسش‌نامه را متخصصان حوزه تخصصی و خبرگان تأیید کردند و پایایی آن نیز به وسیله آلفای کرونباخ صورت گرفت که میزان اعتبار آن برای ۵۰ نفر مطالعه مقدماتی از جامعه آماری ۰/۷۲۶ محاسبه شد. جامعه آماری تحقیق همه ساکنان بالای ۱۲ سال واقع در شش محله مرکزی شهر اردبیل (شامل محله‌های طوی، گازران، اوچدکان، سرچشمه، عالی‌قاپو، و پیرعبدالملک) است. داده‌های گردآمده از سطح جامعه آماری پس از کدگذاری و ورود اطلاعات در نرم‌افزار SPSS تحلیل شدند. به‌منظور سنجش سطح کیفیت زندگی ساکنان محلات مورد نظر (بررسی میزان رضایت ساکنان)، بررسی معناداری روابط متغیرها، کشف ارتباط بین سنجش‌های کیفیت زندگی و متغیرهای فردی ساکنان و پاسخ به پرسش‌های تحقیق، از آزمون‌های مختلف آماری (تحلیل واریانس و آزمون تی تک نمونه‌ای) و همچنین جدول‌های توزیع فراوانی، درصد، میانگین، و ... استفاده شد.

## معرفی منطقه مورد مطالعه



شکل ۲. موقعیت محلات شهری اردبیل

شهر اردبیل در بین عرض جغرافیایی  $38^{\circ} 10' 52''$  تا  $38^{\circ} 19' 38''$  و طول جغرافیایی  $48^{\circ} 11' 17''$  تا  $48^{\circ} 22' 57''$  واقع شده است. مساحت محدوده شهر اردبیل  $5711,24$  هکتار است. بیشتر زمین‌هایی که شهر اردبیل در آن واقع شده  $2000$  تا  $3000$  متر از سطح دریا ارتفاع دارند (آمارنامه شهرداری اردبیل،  $1394$ : ۸). جمعیت شهر اردبیل بر اساس آخرین سرشماری صورت گرفته  $605992$  نفر است که در بین شهرهای ایران به لحاظ رتبه‌بندی جمعیتی در جایگاه هجدهم قرار دارد. مطالعات و مصاحبه‌های میدانی با ساکنان محله‌های شهری، در رابطه با تعیین مرز محلات پژوهش، نشان می‌دهد که سراسر وسعت محلات شش‌گانه تاریخی و اولیه شهر اردبیل در مرکز شهر واقع بوده و به شرح ذیل در محدوده محلات قراردادی و برنامه‌ریزی شده شهری (از سوی شهرداری اردبیل) گسترده شده است:

محله اوچدکان: در محله شش قراردادی شهرداری از منطقه یک واقع شده است؛

محله طوی: در محله شش قراردادی شهرداری از منطقه یک قرار گرفته است؛

محله گازران: در محله هفت قراردادی شهرداری از منطقه یک قرار گرفته است؛

محله عالی‌قاپو: بخش عمده‌ای از وسعت محله عالی‌قاپو در محله هفت منطقه یک قرار گرفته و بخش‌های

کوچک‌تری از آن در دو محله هشت از منطقه یک شهری و محله دو از منطقه چهار شهری گسترده شده است؛

محله سرچشمه: درصد بیشتری از محله سرچشمه در محله هفت برنامه‌ریزی شده از منطقه یک شهری قرار دارد و

فقط بخش کوچکی از انتهای محله در جنوب در بخش فوقانی محله شش برنامه‌ریزی شده از منطقه یک شهری واقع

شده است؛ و

محله پیرعبدالملک: در محلات هشت و شش قراردادی شهرداری از منطقه یک واقع شده است.

## بحث و یافته‌ها

## شرکت‌کنندگان در تحقیق

بر اساس آنچه از بررسی‌های صورت گرفته در خصوص ویژگی‌های فردی پاسخ‌گویان به دست آمده است، از مجموع ۳۸۴ نفر شرکت‌کننده در پژوهش، بیشترین مقدار مربوط است به جنس مذکر (۶۷/۴۵ درصد)، گروه سنی ۲۱ تا ۳۰ (۴۲/۹۷ درصد)، متأهل (۵۲/۰۸ درصد)، دارای تحصیلات دانشگاهی (۴۳/۷۵ درصد)، و نوع سکونت بومی (۴۵/۳۱ درصد).

جدول ۲. متغیرهای فردی شرکت‌کنندگان در تحقیق بر حسب فراوانی و درصد

متغیرهای مستقل پژوهش	فراوانی	درصد	متغیرهای مستقل پژوهش	فراوانی	درصد
سن	۲۰-۱۲	۹۰	۱ الی ۵ سال	۶۳	۱۶/۴۱
	۳۰-۲۱	۱۶۵	۶ الی ۱۰ سال	۸۲	۲۱/۳۵
	۴۰-۳۱	۶۷	۱۱ الی ۲۰ سال	۸۷	۲۲/۶۶
	۵۰-۴۱	۵۳	۲۱ الی ۳۰ سال	۴۱	۱۰/۶۸
	۶۰-۵۱	۳	۳۱ الی ۴۰ سال	۰	۰/۰۰
	+۶۱	۱	از همان ابتدای تولد	۱۰۳	۲۶/۸۲
	بی پاسخ	۶	بی پاسخ	۸	۲/۰۸
جنس	مرد	۲۵۹	مجرد	۱۵۶	۴۰/۶۳
	زن	۱۲۱	متأهل	۲۰۰	۵۲/۰۸
	بی پاسخ	۴	بی همسر بر اثر طلاق یا فوت	۲۱	۵/۴۷
گروه سکونتی	بومی ساکن محلات	۱۷۴	بی پاسخ	۷	۱/۸۲
	غیر بومی ساکن محلات	۸۷	بی‌سواد	۶	۱/۵۶
	مراجعه‌کننده روزانه	۷۹	ابتدایی	۵۷	۱۴/۸۴
	مراجعه‌کننده تصادفی	۳۸	متوسطه	۱۴۷	۳۸/۲۸
	بی پاسخ	۶	دانشگاهی	۱۶۸	۴۳/۷۵
			بی پاسخ	۷	۱/۸۲

مأخذ: محاسبات محققان در نرم‌افزار SPSS، ۱۳۹۸

بررسی کلی سطح رضایت پاسخ‌گویان از کیفیت زندگی (ذهنی و فردی) موجود در محدوده محلات مرکزی شهر اردبیل حاکی از آن است که در مجموع فقط ۱۰/۶۸ درصد از ساکنان محدوده سنج‌های ذهنی کیفیت زندگی محلات را کاملاً منطبق بر خواست خود دانسته‌اند و میانگین احساس رضایت آن‌ها در طیف رضایتمندی بسیار زیاد قرار گرفته است و ۱۷/۹۷ درصد از ساکنان محدوده به صورت میانگین میزان رضایتمندی خود را در طیف مطلوب بیان کرده‌اند. ۲۶/۵۶ درصد با میانگین رضایت متوسط از کیفیت زندگی خود در محدوده مورد مطالعه قرار دارند. ۲۸/۱۳ درصد کیفیت زندگی نامطلوب و ۱۶/۶۷ درصد نیز بر اساس ادراکات ذهنی خود در کیفیت بسیار نامطلوب زندگی می‌باشند.

جدول ۳. وضعیت توزیع درصدی پاسخ‌گویان با توجه به سطح کیفیت زندگی

شاخص	بسیار مطلوب	مطلوب	متوسط	نامطلوب	بسیار نامطلوب
کیفیت زندگی (ذهنی)	۱۰/۶۸	۱۷/۹۷	۲۶/۵۶	۲۸/۱۳	۱۶/۶۷
تکرار فراوانی طیف از ۳۸۴ نمونه آماری	۴۱	۶۹	۱۰۲	۱۰۸	۶۴

مأخذ: محاسبات محققان در نرم‌افزار SPSS، ۱۳۹۸



**پایداری اقتصادی**

پایداری اقتصادی بر اساس هشت سؤال بررسی شده، که کمترین میزان مطلوبیت مربوط به توان محله در تأمین حداقل نیاز ساکنان خود است، که در این باره باید گفت به رغم وجود لبه‌ها و حاشیه‌های توانمند محلات مورد پژوهش در زمینه فعالیت‌های اقتصادی و تجاری (به‌ویژه محلات سرچشمه، عالی‌قاپو، و طوی)، بر اساس بررسی‌های میدانی و کسب نظر ساکنان، ضعف مرکز محلات مورد نظر در مقایسه با حاشیه و لبه‌های خود- که دسترسی بدان نسبت به مرکز محلات محدود است- و همچنین تصرف فرصت‌های شغلی موجود در لبه‌ها توسط ساکنان سایر محلات، زمینه‌ها و موجبات کم‌رضایتی را فراهم ساخته است. بیشترین میزان رضایت نیز مربوط به همخوانی اقتصادی ساکنان با میزان رضایت ۲/۹۴ و سطح رضایت نسبتاً راضی است. میانگین کلی شاخص کیفیت زندگی در بُعد پایداری اقتصادی محله ۲/۵۹ است که نشان‌دهنده میزان رضایت نامطلوب است. همبستگی موجود بین سنجه‌های پایداری اقتصادی ساکنان با مجموع مؤلفه کیفیت زندگی ساکنان محلات به شرح جدول زیر است:

**جدول ۴. توزیع درصدی نحوه پاسخ‌گویی به سؤالات شاخص اقتصادی و نحوه ارتباط آن با مجموع کیفیت زندگی**

سطح معناداری (Sig)	کمیت T	میانگین	سطح رضایتمندی ساکنان				تعداد داده‌ها	سنجه	
			بسیار نامطلوب	نامطلوب	متوسط	مطلوب			
۰.۰۰۲	-۶.۲۵۴	۲.۹۰	۱۷.۷۵	۲۲.۷۲	۲۴.۲۸	۲۲.۴۵	۱۲.۷۶	۳۸۳	رضایت از هزینه‌های جاری در محله
۰.۰۱۹	-۶.۳۶۱	۲.۴۷	۲۳.۹۶	۳۰.۹۹	۲۴.۲۲	۱۵.۸۹	۴.۹۵	۳۸۴	رضایت از هزینه‌های مسکن در محله
۰.۰۰۰	۱.۰۲۱	۲.۴۴	۲۹.۴۰	۲۳.۳۶	۲۶.۷۷	۱۴.۷۰	۵.۷۷	۳۸۱	میزان رضایت از عدالت اقتصادی در محله
۰.۰۰۰	-۷.۲۳۳	۲.۳۸	۲۶.۴۰	۳۳.۳۳	۲۲.۹۳	۱۰.۹۳	۶.۴۰	۳۷۵	تأمین حداقل نیاز اقتصادی ساکنان
۰.۰۰۰	-۴.۲۶۷	۲.۶۰	۲۵.۰۷	۲۳.۶۹	۲۶.۷۲	۱۴.۸۸	۹.۶۴	۳۶۳	میزان رضایت از موقعیت اقتصادی محله
۰.۰۰۰	-۵.۸۶۴	۲.۵۲	۲۳.۳۴	۲۸.۹۸	۲۷.۶۸	۱۲.۵۳	۷.۵۷	۳۸۳	تکیه بر اقتصاد محلی در محله
۰.۰۰۰	-۵.۲۵۹	۲.۵۰	۲۵.۸۶	۲۸.۵۰	۲۴.۰۱	۱۲.۹۳	۸.۷۱	۳۷۹	توان محله در تأمین اشتغال ساکنان خود
۰.۰۰۰	-۰.۲۶۷	۲.۹۴	۱۸.۲۸	۲۱.۶۷	۲۱.۴۱	۲۵.۰۷	۱۳.۵۸	۳۸۳	همخوانی اقتصادی بین ساکنان محله

Test Value: 3

مأخذ: محاسبات محققان در نرم‌افزار SPSS، ۱۳۹۸

با توجه به اینکه سطح معناداری همه سنجه‌های پایداری اقتصادی محلات شهری از سطح معناداری مورد قبول در مطالعات علوم انسانی (۰/۰۵) کمتر است، ارتباط معنی‌دار بین سنجه‌های پایداری اقتصادی و مجموع شاخص‌های ذهنی کیفیت زندگی ساکنان تأیید می‌شود.

## پایداری اجتماعی

پایداری اجتماعی مربوط به کیفیت زندگی محلات مورد نظر بر اساس ۱۸ سؤال در این حوزه بررسی شده، که کمترین میزان رضایت یا مطلوبیت مربوط به رضایت ساکنان از میزان مشارکت اجتماعی ساکنان است که بر اساس بیان ساکنان عدم شفافیت طرح‌های شهری و در برخی موارد نحوه مدیریت طرح‌های اجرایی امکان مشارکت ساکنان را محدود می‌کند. بیشترین میزان رضایت نیز مربوط به آشنایی ساکنان به حقوق شهروندی‌شان است. میانگین کلی شاخص کیفیت زندگی در بُعد پایداری اجتماعی مقدار ۳/۲۲ است، که با توجه به تقسیم‌بندی انجام‌گرفته بر اساس طیف لیکرت، میزان رضایت نسبتاً راضی (متوسط) را نشان می‌دهد. همبستگی موجود بین سنج‌های پایداری اجتماعی ساکنان با مجموع مؤلفه کیفیت زندگی ساکنان محلات به شرح جدول زیر است:

جدول ۵. توزیع درصدی نحوه پاسخ‌گویی به سؤالات شاخص اجتماعی و نحوه ارتباط آن با مجموع کیفیت زندگی

سطح معناداری (Sig)	کمیت T	میانگین	بسیار نامطلوب	سطح رضایتمندی ساکنان			بسیار مطلوب	تعداد داده‌ها	سنجه
				نامطلوب	متوسط	مطلوب			
۰.۰۰۰	۷.۲۵۱	۳.۳۶	۴.۹۵	۹.۳۸	۳۷.۵۰	۴۰.۶۳	۷.۵۵	۳۸۴	حس اعتماد به ساکنان محله
۰.۰۰۰	۷.۸۴۱	۳.۴۰	۴.۴۲	۸.۲۹	۳۸.۶۷	۳۹.۷۸	۸.۸۴	۳۶۲	حس منزلت اجتماعی از سکونت در محله
۰.۲۴۱	۸.۴۵۲	۳.۷۱	۵.۳۲	۱۲.۵۰	۱۸.۸۸	۳۲.۷۱	۳۰.۵۹	۳۷۶	میزان آشنایی با حقوق شهروندی خود
۰.۰۰۰	۶.۶۴۰	۳.۱۸	۹.۶۴	۱۴.۳۳	۳۶.۶۴	۲۷.۰۰	۱۲.۴۰	۳۶۳	رضایت از تاریخچه و فرهنگ محله
۰.۰۰۰	-۲.۵۳۲	۲.۴۰	۲۰.۰۵	۲۹.۱۷	۴۳.۳۳	۵.۹۹	۱.۵۶	۳۸۴	میزان مشارکت اجتماعی در محله
۰.۰۰۰	۲.۹۴۱	۲.۹۹	۷.۹۲	۲۳.۴۸	۳۹.۳۱	۲۰.۵۸	۸.۷۱	۳۷۹	میزان همسانی اجتماعی ساکنان محله
۰.۰۰۲	۸.۰۱۲	۳.۵۹	۲.۶۶	۹.۸۴	۳۰.۰۵	۴۱.۲۲	۱۶.۲۲	۳۷۶	رضایت از مرادوات و حیات اجتماعی محله
۰.۰۰۰	۶.۲۱۴	۳.۰۰	۱۶.۵۷	۱۵.۴۷	۳۲.۲۲	۲۲.۶۵	۱۲.۹۸	۳۶۲	هویت و حس تعلق به محله
۰.۰۰۰	۶.۴۱۱	۳.۱۵	۷.۸۷	۱۸.۱۱	۳۵.۷۰	۲۷.۳۰	۱۱.۰۲	۳۸۱	امنیت و ایمنی موجود در محله
۰.۰۱۴	۶.۳۳۰	۳.۱۵	۶.۳۵	۱۹.۳۱	۳۷.۰۴	۲۷.۵۱	۹.۷۹	۳۷۸	میزان عدالت و برابری اجتماعی در محله
۰.۰۰۰	۸.۱۱۶	۳.۵۹	۵.۲۶	۱۶.۰۵	۱۸.۹۵	۳۳.۴۲	۲۶.۳۲	۳۸۰	شفافیت مدیریتی محله
۰.۰۰۰	۲.۳۶۱	۲.۹۸	۸.۸۹	۲۲.۵۰	۳۸.۸۹	۲۱.۳۹	۸.۳۳	۳۶۰	رضایت از کاربردی بودن خدمات موجود
۰.۰۰۰	۷.۱۴۵	۳.۳۴	۹.۹۷	۱۱.۸۱	۳۰.۱۸	۳۰.۱۸	۱۷.۸۵	۳۸۱	رضایت از اداره باکفایت و کارآی محله
۰.۰۰۰	۵.۲۵۶	۳.۰۲	۱۱.۰۲	۲۰.۱۶	۳۷.۳۷	۱۸.۲۸	۱۳.۱۷	۳۷۲	وجود مدیریت توانمند در محله
۰.۰۰۰	۶.۳۰۱	۳.۰۴	۶.۷۷	۲۲.۱۴	۳۸.۸۰	۲۴.۷۴	۷.۵۵	۳۸۴	جلب مشارکت اجتماعی مدیران محله
۰.۰۰۰	۴.۳۶۲	۳.۵۷	۶.۲۸	۱۳.۳۵	۲۳.۳۰	۳۱.۱۵	۲۵.۶۵	۳۸۱	احساس امنیت در محله
۰.۰۰۰	۶.۰۸۸	۳.۲۶	۱۰.۸۲	۲۲.۹۶	۱۶.۳۶	۲۸.۷۶	۲۱.۱۱	۳۷۹	دلبستگی و هویت در محله
۰.۰۰۲	۳.۵۱۴	۳.۱۹	۱۳.۱۶	۱۹.۷۴	۲۲.۶۳	۲۴.۲۱	۲۰.۲۶	۳۸۰	وجود فضای تجمع، تعامل، و گفت‌وگو در محله

Test Value: 3

مأخذ: محاسبات محققان در نرم‌افزار SPSS، ۱۳۹۸

به غیر از سؤال یا سنجۀ «میزان آشنایی ساکنان نسبت به حقوق شهروندی خود»، که سطح معناداری و ارتباط آن با سنجه‌های مربوط به میزان رضایت از کیفیت زندگی ساکنان ۰/۲۴۱ را نشان می‌دهد و بیش از مقدار قابل قبول جهت تأیید معناداری ارتباط (۰/۰۵) است، همه سنجه‌های پایداری اجتماعی با مجموع کیفیت زندگی ساکنان محلات شهری معنی‌داری ارتباط را نشان می‌دهد.

### پایداری زیست‌محیطی

در تحقیق حاضر پایداری زیست‌محیطی بر اساس نه سؤال بررسی شده، که کمترین میزان رضایت یا مطلوبیت مربوط به تنوع گونه‌های گیاهی و کیفیت آن‌ها در سطح محله است، که بر اساس برداشت‌های میدانی انجام‌گرفته (به غیر از گونه‌های گیاهی موجود در پارک‌های سطح محلات) عمدتاً از سه گونه گیاهی با فراوانی بسیار زیاد در سطح محله استفاده شده که رسیدگی نامناسب و عمر بسیار زیاد آن‌ها نیز موجب شده تا شکل مرتبی نداشته باشند؛ همین امر به مرور باعث کاهش کیفیت گونه‌های موجود می‌شود. بیشترین میزان رضایت نیز مربوط به رضایت از نحوه دفع مناسب فاضلاب محلات است. میانگین کلی شاخص کیفیت زندگی در بُعد پایداری زیست‌محیطی مقدار ۲/۹۹ است که نشان‌دهنده میزان رضایت نسبتاً راضی (متوسط) است. همبستگی موجود بین سنجه‌های پایداری زیست‌محیطی ساکنان با مجموع مؤلفه کیفیت زندگی ساکنان محلات به شرح جدول زیر است:

جدول ۶. توزیع درصدی نحوه پاسخ‌گویی به سؤالات شاخص زیست‌محیطی و نحوه ارتباط آن با مجموع کیفیت زندگی

سطح معناداری (Sig)	کمیت T	میانگین	سطح رضایتمندی ساکنان				تعداد داده‌ها	سنجه	
			بسیار نامطلوب	نامطلوب	متوسط	مطلوب			
۰.۶۹۱	-۱.۲۵۱	۳.۰۱	۸.۵۹	۲۰.۰۵	۴۲.۱۹	۱۹.۷۹	۹.۳۸	۳۸۴	مطلوبیت مصرف انرژی مورد نیاز
۰.۰۰۱	-۲.۱۱۱	۲.۵۸	۲۳.۱۸	۲۶.۸۲	۲۶.۰۴	۱۶.۹۳	۷.۰۳	۳۸۴	انگیزه برای حفاظت از منابع طبیعی محله
۰.۰۰۴	-۱.۰۱۲	۲.۹۲	۱۵.۲۲	۲۳.۸۸	۲۸.۰۸	۱۸.۹۰	۱۳.۹۱	۳۸۱	میزان سر و صدا (آلودگی صوتی) محله
۰.۰۱۱	۰.۷۱۸	۳.۰۹	۶.۵۴	۱۹.۹۰	۴۰.۰۵	۲۴.۸۷	۸.۶۴	۳۸۲	میزان آلودگی آب و هوا در محله
۰.۰۰۰	۶.۴۵۱	۳.۶۵	۵.۵۳	۱۰.۲۶	۲۵.۵۳	۳۱.۰۵	۲۷.۶۳	۳۸۰	رضایت از سیستم فاضلاب شهری محله
۰.۰۰۰	۲.۰۳۶	۳.۴۶	۵.۰۰	۹.۴۷	۳۹.۲۱	۲۷.۱۱	۱۹.۲۱	۳۸۰	رضایت از دفع آب‌های سطحی محله
۰.۰۱۸	-۳.۶۶۱	۲.۶۶	۲۳.۸۲	۲۱.۲۰	۲۵.۶۵	۲۳.۵۶	۵.۷۶	۳۸۲	میزان مطلوبیت چشم‌انداز محله
۰.۴۲۵	-۵.۶۳۰	۲.۴۴	۱۹.۹۵	۲۸.۳۵	۴۲.۵۲	۶.۵۶	۲.۶۲	۳۸۱	تنوع گیاهی و کیفیت آن در محله
۰.۰۱۹	۲.۳۹۴	۳.۰۶	۳.۹۲	۲۱.۶۷	۴۷.۲۶	۱۹.۰۶	۸.۰۹	۳۸۳	میزان رضایت از آب و هوای کلی محله

Test Value: 3

مآخذ: محاسبات محققان در نرم‌افزار SPSS، ۱۳۹۸

به غیر از «مطلوبیت مصرف انرژی مورد نیاز» و «تنوع گیاهی و کیفیت آن در محله»، که سطح معناداری هر کدام به ترتیب ۰/۶۹۱ و ۰/۴۲۵ و بیش از ۰/۰۵ است، همه سنجه‌های مربوط به پایداری زیست‌محیطی محلات شهری معنی‌داری ارتباط را با مجموع شاخص کیفیت زندگی نشان می‌دهد.

### پایداری کالبدی- فضایی

پایداری کالبدی- فضایی بر اساس ۲۶ سؤال بررسی شده، که کمترین میزان رضایت مربوط به کیفیت پیاده‌راه‌ها در محله است. متأسفانه، با توجه به اینکه بخش قابل توجهی از مراکز تاریخی شهر اردبیل در محدوده محلات مرکزی شهر واقع شده است، به ایجاد پیاده‌راه یا معابر اجتماعی در این محدوده اقدام نشده و فقط به اقدامات محدود (آن هم در سال‌های اخیر) اکتفا شده. تنگی معابر پیاده و سد معابر توسط مغازه‌داران حاشیه پیاده‌روها نیز از جمله دلایل این نارضایتی است. بیشترین میزان رضایت نیز مربوط به رضایت از القای حس آرامش به ساکنان از قرارگیری در محلات است که بخشی از آن ناشی از بومی بودن بیشتر شرکت‌کنندگان در پژوهش است (بیش از ۴۵ درصد). میانگین کلی شاخص کیفیت زندگی در بُعد پایداری کالبدی- محیطی محلات شهری اردبیل ۲/۸۱ است که نشان‌دهنده میزان رضایت نسبتاً راضی (متوسط) است.

جدول ۷. توزیع درصدی نحوه پاسخ‌گویی به سؤالات شاخص کالبدی- فضایی محله و نحوه ارتباط آن با مجموع کیفیت زندگی

سطح معناداری (Sig)	کمیت T	سطح رضایتمندی ساکنان					تعداد داده‌ها	سنجه	
		میانگین	بسیار نامطلوب	نامطلوب	متوسط	مطلوب			
۰۰۰۰	۴۰۳۱۵	۲۰۸۲	۲۰۱۰	۲۴۵۴	۲۲۴۵	۱۹۰۳۲	۱۳۵۸	۲۸۳	رضایت تعداد اتاق و امکانات مسکن
۰۰۰۰	۱۰۰۳۱۷	۳۰۰۵	۱۸۰۳۲	۲۰۰۶۸	۱۷۰۲۸	۲۴۰۶۱	۱۹۰۱۱	۳۸۲	رضایت از نوع مالکیت مسکن
۰۰۰۰	۵۰۱۲۵	۲۰۲۶۹	۲۳۰۲۸	۲۴۰۰۷	۲۳۰۵۴	۱۸۰۲۵	۱۰۰۸۵	۳۷۸	رضایت از کیفیت مسکن در اختیار
۰۰۰۰	۱۰۰۴۱۸	۲۰۲۹۸	۱۷۰۸۹	۱۸۰۱۶	۲۷۰۸۹	۲۰۰۵۳	۱۵۰۵۳	۳۸۰	سازگاری و تناسب عناصر محله
۰۰۰۲	۹۰۱۱۴	۲۰۲۸۰	۲۱۰۲۸	۲۵۰۸۰	۲۰۰۴۸	۱۷۰۰۲	۱۵۰۴۳	۳۷۶	میزان ارتباط بصری اجزای محله
۰۰۰۱	۵۰۰۸۰۲	۲۰۲۶۶	۱۵۰۴۹	۲۷۰۸۲	۳۸۰۸۵	۱۱۰۲۹	۶۰۵۶	۳۸۱	میزان فضای سبز و تنوع در محیط محله
۰۰۰۰	۱۰۰۰۱۱	۳۰۳۲۷	۱۳۰۳۲	۱۸۰۰۲	۲۰۰۸۹	۲۳۰۷۶	۲۴۰۰۲	۳۸۳	وجود سمبل و نشانه در محله
۰۰۰۵	۳۰۰۲۵	۳۰۳۱۶	۴۰۴۹۹	۲۳۰۵۷	۳۹۰۳۷	۱۷۰۵۹	۱۵۰۴۹	۳۸۱	کیفیت بصری خیابان و معابر
۰۰۰۳	۹۰۰۰۶	۳۰۳۰۲	۱۵۰۷۵	۱۴۰۴۴	۳۷۰۰۱	۱۸۰۱۱	۱۴۰۹۶	۳۸۲	دسترسی به امکانات آموزشی
۰۰۰۰	۴۰۰۰۲	۳۰۳۱۴	۱۴۰۵۸	۲۰۰۵۷	۲۱۰۳۵	۲۳۰۷۰	۱۹۰۷۹	۳۸۴	دسترسی به مراکز اقتصادی و تجاری محله
۰۰۰۰	۱۱۰۶۶۵	۲۰۲۸۸	۱۳۰۱۲	۲۹۰۴۰	۲۶۰۵۱	۱۹۰۶۹	۱۱۰۸۱	۳۸۳	دسترسی به مراکز فرهنگی در محله
۰۰۰۰	۴۰۱۲۵	۲۰۲۴۵	۲۷۰۶۸	۲۹۰۷۷	۱۹۰۸۴	۱۵۰۱۴	۷۰۵۷	۳۸۳	دسترسی به امکانات ورزشی و تفریحی
۰۰۰۰	۱۰۰۳۶۲	۲۰۲۴۸	۲۳۰۴۵	۳۲۰۶۱	۲۳۰۷۲	۱۳۰۲۱	۷۰۰۱	۳۷۱	دسترسی به احتیاجات روزانه در محله
۰۰۰۲	۷۰۲۲۱	۲۰۲۵۸	۲۳۰۹۶	۲۸۰۳۹	۲۲۰۴۰	۱۵۰۸۹	۹۰۳۸	۳۸۴	دسترسی به خدمات درمانی در محله
۰۰۰۱	۵۰۹۸۸	۲۰۲۶۷	۱۹۰۶۲	۲۴۰۷۳	۳۳۰۳۳	۱۳۰۴۴	۸۰۸۷	۳۷۲	دسترسی به فضای باز و سبز محله
۰۰۰۱۴	۱۱۰۲۰۱	۲۰۲۹۰	۱۷۰۷۵	۲۰۰۶۳	۲۸۰۹۸	۱۹۰۳۲	۱۳۰۳۲	۳۸۳	دسترسی به وسایل حمل و نقل عمومی
۰۰۰۰	۱۰۰۶۳۳	۲۰۲۷۶	۱۶۰۱۴	۲۹۰۱۰	۲۴۰۶۰	۲۲۰۷۵	۷۰۴۱	۳۷۸	دسترسی به خدمت و مراکز ایمنی و امنیت
۰۰۰۲۸	۲۰۰۳۶	۳۰۳۲۶	۱۲۰۲۷	۱۴۰۶۷	۲۷۰۲۰	۲۶۰۱۳	۱۹۰۷۳	۳۷۵	احساس سرزندگی و شادی از فضای محله
۰۰۰۰	۳۰۳۳۲	۳۰۳۴۷	۷۰۴۹	۱۶۰۰۴	۲۲۰۴۶	۳۰۰۲۱	۲۳۰۸۰	۳۷۴	احساس آرامش در محیط محله
۰۰۵۶۲	۴۰۹۱۵	۲۰۲۹۳	۱۹۰۲۱	۲۲۰۶۳	۲۰۰۷۹	۲۱۰۰۵	۱۶۰۳۲	۳۸۰	وضعیت بهداشتی و پاکیزگی محله
۰۰۰۱۲	۲۰۰۱۰	۲۰۲۳۸	۲۵۰۷۸	۲۵۰۱۶	۲۰۰۳۱	۱۲۰۵۰	۶۰۲۵	۳۸۴	فضاهای پارک اتومبیل و پارکینگ در محله
۰۰۰۰۴	۲۰۰۸۹	۲۰۲۶۳	۲۲۰۸۳	۲۶۰۲۵	۲۶۰۵۱	۱۴۰۹۶	۹۰۴۵	۳۸۱	تنوع وسایل حمل‌ونقل عمومی در محله
۰۰۰۰	۶۰۰۳۲	۲۰۲۱۶	۳۵۰۵۳	۲۹۰۲۱	۲۲۰۱۱	۱۰۰۲۶	۲۰۲۸۹	۳۸۰	کیفیت پیاده‌راه‌ها در محله
۰۰۰۲۱	۴۰۲۲۱	۲۰۲۴۳	۱۹۰۳۰	۴۳۰۴۳	۱۹۰۳۰	۱۰۰۹۹	۶۰۹۷	۳۷۳	میزان ترافیک و ظرفیت‌پذیری خیابان‌ها
۰۰۰۰	۷۰۲۰۱	۲۰۲۸۱	۱۶۰۳۲	۲۰۰۵۳	۳۷۰۱۱	۱۷۰۸۹	۸۰۱۶	۳۸۰	مطلوبیت تجهیزات شهری موجود در محله
۰۰۰۰۱	۸۰۱۰۰	۲۰۲۷۲	۱۷۰۰۶	۲۵۰۴۶	۳۴۰۱۲	۱۵۰۴۹	۷۰۸۷	۳۸۱	نحوه چیدمان مبلمان شهری در محله

Test Value: 3

مآخذ: محاسبات محققان در نرم‌افزار SPSS، ۱۳۹۸

همهٔ سنجه‌های مربوط به پایداری کالبدی- فضایی پژوهش به جز یک مورد («میزان رضایت از وضعیت بهداشتی و پاکیزگی محله» که سطح معناداری آن (۰/۵۶۲) بیش از سطح معناداری مورد قبول (۰/۰۵) است) با مجموع سنجه‌های مربوط به سنجش سطح کیفیت زندگی ساکنان معنی‌داری ارتباط را نشان می‌دهد.

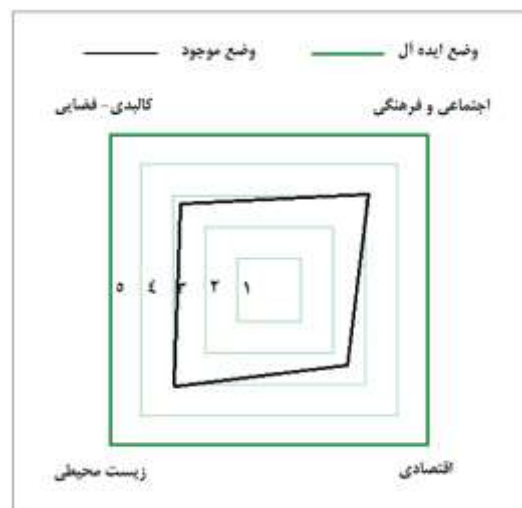
### وضعیت کلی کیفیت زندگی در محلات مرکزی شهر اردبیل

امروزه، برخی تحلیل‌های آماری آن‌چنان پیچیده و طولانی ارائه می‌شود که در برخی موارد ما را از هدف دور می‌کند و تحلیل در متن قرار می‌گیرد و هدف برنامه‌ریزی ناخواسته به حاشیه رانده می‌شود. از این رو، در این مرحله از پژوهش سعی می‌شود تا پایداری محلات شهری با استفاده از تحلیل آماری گرایش به مرکز ارائه شود و عمده تمرکز نگارندگان بر بیان علل نتایج به دست آمده از سطح محلات باشد. میانگین رضایت مجموع شاخص‌های مورد بررسی عددی معادل ۲/۹۰ را نمایش می‌دهد که حاکی از رضایت نسبی از کیفیت زندگی کلی ساکنان در محلات است.

جدول ۸. میانگین رضایت ساکنان از وضعیت هر یک از شاخص‌های پژوهش به تفکیک محلات

محلات شهری اردبیل	کالبدی	اجتماعی	زیست‌محیطی	اقتصادی	میانگین رضایت در محلات
محلهٔ اوچدکان	۳/۲۰	۳/۴۹	۳/۶۶	۲/۷۹	۳/۲۹
محلهٔ طوی	۲/۳۱	۳/۰۱	۲/۴۰	۲/۱۴	۲/۴۷
محلهٔ گازران	۲/۸۰	۲/۸۹	۲/۹۶	۲/۶۳	۲/۸۲
محلهٔ عالی‌قاو	۳/۲۲	۳/۴۴	۳/۱۵	۲/۴۰	۳/۰۵
محلهٔ سرچشمه	۲/۶۵	۳/۱۵	۲/۷۷	۳/۰۱	۲/۹۰
محلهٔ پیرعبدالملک	۲/۶۷	۳/۳۱	۳/۰۱	۲/۵۸	۲/۸۹
میانگین رضایت در شاخص‌ها	۲/۸۱	۳/۲۲	۲/۹۹	۲/۵۹	۲/۹۰

منبع: محاسبات محققان، ۱۳۹۸



شکل ۳. نمودار مقایسهٔ وضعیت موجود با وضعیت ایده‌آل کیفیت زندگی در محلات شهری اردبیل از دیدگاه ساکنان

نمودار فوق مقایسه وضعیت موجود و وضعیت مطلوب را نشان می‌دهد. حالت مطلوب نمودار فوق آن است که چهارضلعی وضعیت موجود به چهارضلعی وضعیت ایده‌آل (محدوده رضایت عددی ۵) نزدیک‌تر باشد. همان‌گونه که بیان آن نیز گذشت، میانگین عددی ۱-۱/۸۰ نشان‌دهنده طیف رضایتمندی بسیار ضعیف (بسیار ناراضی)، ۲/۶۰-۱/۸۱ طیف رضایتمندی ضعیف (ناراضی)، ۳/۴۰-۲/۶۱ طیف رضایتمندی متوسط (نسبتاً راضی)، ۳/۴۱-۴/۲۰ طیف رضایتمندی راضی، و میانگین رضایتمندی ۴/۲۱ الی ۵ طیف رضایتمندی بسیار راضی را نشان می‌دهد.

از مجموع شاخص‌های کیفیت زندگی، شاخص پایداری اجتماعی ساکنان در مقایسه با سایر شاخص‌های کیفیت زندگی وضعیت بهتری دارد که عمده آن هم به لطف وجود سابقه مذهبی محلات مورد بررسی است. در این باره باید توجه داشت که میزان این مطلوبیت فقط در مقایسه با سایر شاخص‌های پژوهش پذیرفتنی است، زیرا عدد رضایتی ۳/۲۲ (سطح رضایت متوسط) در طیف مطلوبی واقع نمی‌شود. ساکنان محلات اوچدکان و عالی‌قاپو در محدوده مورد مطالعه به ترتیب با میانگین رضایتمندی ۳/۴۹ و ۳/۴۴ هر دو با واقع شدن در طیف رضایتمندی «راضی» از نظر وضعیت شاخص‌های پایداری اجتماعی نسبت به سایر محلات شش‌گانه مرکزی شهر اردبیل بهترین وضعیت را دارا هستند.

برخلاف تصور اولیه، به‌رغم انطباق نسبی محدوده مورد مطالعه (محلات مرکزی شهر اردبیل) با مرکز تجاری شهر و همچنین تمرکز فعالیت‌های عمده اقتصادی شهر اردبیل در حاشیه محلات مورد نظر (به‌ویژه محلات سرچشمه، طوی، گازران، و عالی‌قاپو)، شاخص رضایت از مؤلفه‌های اقتصادی، در مقایسه با سایر شاخص‌های کیفیت زندگی، نامطلوب‌ترین وضعیت را داراست که عمده دلایل آن موارد ذیل است:

عدم توان مراکز محلات شهری در برآوردن نیازهای اقتصادی و شغلی ساکنان محلات مورد نظر (تصدی مشاغل اقتصادی توسط ساکنان سایر محلات)؛  
تک‌بُدی بودن فعالیت‌های اقتصادی در محدوده مورد مطالعه (صرف پرداختن به تجارت و مبادله، بدون فعالیت تولیدی)؛ و

عدم تنوع در خدمات ارائه‌شده توسط مراکز محلات شهری مورد نظر در مقایسه با لبه‌ها و حاشیه‌های توانمند. ساکنان محلات سرچشمه، اوچدکان، و گازران در محدوده مورد مطالعه، به ترتیب با میانگین رضایتمندی ۳/۰۱، ۲/۷۹ و ۲/۶۳ از نظر وضعیت شاخص‌های ذهنی پایداری اقتصادی محلات خود، در بین سایر محلات شش‌گانه مرکزی شهر اردبیل به ترتیب بهترین وضعیت را دارا هستند. ذکر این نکته لازم است که رضایت نسبی این محلات در خصوص پایداری اقتصادی به‌علت تنوع در زمینه‌های اشتغال و فعالیت‌های خدماتی از جمله زمینه‌های اشتغال در بخش درمان (محلّه سرچشمه) و فعال بودن مراکز محلات مورد نظر (محلات اوچدکان و گازران) در مقایسه با سایر محلات مورد مطالعه است. همچنین، محلات اوچدکان و گازران به‌دلیل دوری نسبی از محدوده فعالیت‌های اقتصادی مجموعه شهر اردبیل (C.B.D یا ناحیه تجاری مرکزی شهر) نسبت به سایر محلات مورد مطالعه، الف) فرصت‌های شغلی خود را برای ساکنان بومی حفظ کرده؛ ب) تعداد انباری‌های تجاری در داخل محلات شهری محدود بوده؛ و ب) ترافیک و آلودگی‌های ناشی از آن نیز در مقایسه با سایر محلات مورد مطالعه کمتر است.

همان‌گونه که ذکر آن نیز گذشت، محلّه اوچدکان، به‌دلیل مسافت نسبی خود با ناحیه تجاری مرکزی شهر اردبیل، تقریباً ساختار و کارکردهای خود را در مقایسه با سایر محلات اولیه و مرکزی شهر اردبیل حفظ کرده است. از این رو، به لحاظ زیست‌محیطی نیز، به‌علت عدم تغییرات اساسی در سطح محلّه، عمده فضاهای سبز و عناصر زیستی آن حفظ شده است. بنابراین، میزان رضایتمندی ساکنان در این شاخص نیز نسبت به سایر محلات مرکزی شهر اردبیل بهتر است و با مقدار عددی ۳/۶۶ در طیف رضایتمندی «راضی» واقع شده است. در این زمینه سایر محلات مورد مطالعه دچار

مشکلاتی از قبیل ترافیک سنگین روزانه خیابان‌های دسترسی محلات (به دلیل مراجعات از مجموع سطح شهر یا منطقه شهرستانی اردبیل و فراتر از آن)، تصرف برخی واحدهای مسکونی از سوی واحدها و مراکز تجاری و برخی واحدهای تولیدی و استفاده از سطح محله به عنوان پارکینگ برای خودروهای مغازه‌داران ساکن در سایر محلات و ... می‌باشند که سطح رضایتمندی ذهنی ساکنان بومی را در خصوص پایداری زیست‌محیطی تحت تأثیر قرار داده است. همچنین، اقدامات صورت‌گرفته در سال‌های اخیر در محدوده بافت محله عالی‌قاپو در زمینه ایجاد معابر اجتماعی پیاده و محدودیت ورود خودرو به برخی از مناطق، که قابل تحسین است، رضایتمندی این محله را در خصوص پایداری زیست‌محیطی و اجتماعی تحت تأثیر مثبت قرار داده و در عین ایجاد پایداری اجتماعی و زیستی عینی، پایداری ذهنی ساکنان را نیز ارتقا داده است.

به مانند آنچه در زمینه پایداری زیست‌محیطی بیان شد، اقدامات صورت‌گرفته در سال‌های اخیر برای محله عالی‌قاپو در خصوص ایجاد پیاده‌راه‌های اجتماعی و به تبع آن اجرای طرح‌ها و ایجاد تغییرات کالبدی نسبی در سطح این محله و همچنین حفظ نسبی مراکز تاریخی و فعلیت پتانسیل گردشگری محله عالی‌قاپو نسبت به سایر محلات مرکزی شهر اردبیل زمینه‌های رضایتمندی نسبی را برای ساکنان محله فراهم کرده؛ به صورتی که محله عالی‌قاپو نسبت به سایر محلات شهری با میانگین رضایت ۳/۲۲ (با قرارگرفتن در طیف رضایتمندی، نسبتاً راضی) در مقایسه با سایر محلات شهری وضعیت پایدارتری دارد؛ هرچند که هنوز فاصله زیادی تا وضعیت ایده‌آل محله در زمینه کالبدی وجود دارد. محله اوچدکان نیز به دلیل موارد ذکر شده در خصوص پایداری‌های زیست‌محیطی و اجتماعی، جایگاه خود را در این زمینه نیز نسبت به سایر محلات مرکزی شهر اردبیل حفظ کرده است.

از این رو، با توجه به نتایج حاصل، می‌توان این‌گونه تحلیل کرد که فضای محلات شهری مورد بررسی در اردبیل هرچند در هیچ کدام از شاخص‌ها وضعیت مطلوبی ندارد، بهتر است به ترتیب به سمت سامان‌دهی و برنامه‌ریزی با اولویت شاخص‌های پایداری اقتصادی محلات شهری و کالبدی- فضایی (با نگاهی ویژه به برنامه‌ریزی محله‌محور و ساکنان محله و پرهیز از نگرش کلی به مجموع شهر، که موجب کم‌توجهی به ساکنان محلات شهری می‌شود) گام بردارد.

### رابطه متغیرهای فردی مستقل پاسخ‌دهندگان با ابعاد پژوهش

به منظور سنجش ارتباط بین متغیرهای مستقل (متغیرهای فردی) و متغیرهای وابسته (شاخص‌های تحقیق) از تحلیل واریانس<sup>۱</sup> و آزمون T تک‌نمونه‌ای<sup>۲</sup> استفاده شده است. سطح معنی‌داری معیاری است که پایه معنی‌داری شناخته می‌شود و همچنین به خطای نوع اول نیز معروف است. این میزان در تحقیقات علوم انسانی ۰/۰۵ در نظر گرفته می‌شود. اگر نتایج بررسی تفاوت یا رابطه متغیرها کمتر از ۰/۰۵ باشد، احتمال شانس بودن این تفاوت یا رابطه خیلی کم بوده و رابطه مورد نظر معنی‌دار است. بنابراین، با توجه به نتایج حاصل از جدول ۹ چون سطح معناداری آزمون یعنی (p) در موارد بسیاری از جمله معناداری ارتباط متغیر فردی جنسیت، سن، میزان تحصیلات، وضعیت سکونت، محل تولد، و مدت سکونت ساکنان با نتیجه‌های کیفیت یا پایداری کالبدی از مقدار آلفای آزمون یعنی مقدار ۰/۰۵ کوچک‌تر است، بین بیشتر متغیرهای فردی ساکنان (که ذکر آن گذشت) با مؤلفه پایداری کالبدی ارتباط معناداری وجود دارد. همچنین، این نوع از رابطه بین جنسیت، میزان تحصیلات، و محل تولد ساکنان با مؤلفه پایداری اجتماعی وجود دارد.

۱. ضریب Anova یا تحلیل واریانس برای متغیرهای مستقل چندعامله نظیر سن و مدت سکونت.

۲. آزمون تی تک‌نمونه‌ای یا One-Sample T Test برای متغیر مستقل دوعامله، نظیر جنسیت پاسخ‌دهنده.

همچنین، چون سطح معناداری آزمون در مواردی از جمله معناداری ارتباط سن، میزان تحصیلات، محل تولد، مدت سکونت، و محل اشتغال ساکنان با سنج‌های پایداری اقتصادی از مقدار آلفای آزمون یعنی مقدار ۰/۰۵ کوچک‌تر است، وجود رابطه بین متغیرهای مستقل فردی یادشده با پایداری اقتصادی نیز تأیید می‌شود. به‌علاوه، این نوع از رابطه بین میزان تحصیلات و وضعیت سکونتی ساکنان با مؤلفه پایداری زیست‌محیطی وجود دارد.

جدول ۹. سطح ارتباط و نوع ارتباط متغیرهای فردی پاسخ‌دهندگان با ابعاد کیفیت زندگی

متغیر مستقل	ابعاد تحقیق		کالبدی		اجتماعی		اقتصادی		زیست‌محیطی	
	معنا	Sig	معنا	Sig	معنا	Sig	معنا	Sig	معنا	Sig
جنسیت	دارد	۰/۰۰۳	دارد	۰/۰۰۵	دارد	۰/۰۰۵	ندارد	۰/۰۸۸	ندارد	۰/۰۹۶
سن	دارد	۰/۰۰۶	دارد	۰/۰۵۱	ندارد	۰/۰۵۱	دارد	۰/۰۰۱	دارد	۰/۱۲۱
تحصیلات	دارد	۰/۰۰۲	دارد	۰/۰۰۰	دارد	۰/۰۰۰	دارد	۰/۰۰۷	دارد	۰/۰۰۰
وضعیت تأهل	ندارد	۰/۱۵۶	ندارد	۰/۲۷۴	ندارد	۰/۲۷۴	ندارد	۰/۰۸۴	ندارد	۰/۱۰۶
وضعیت سکونت	دارد	۰/۰۰۰	دارد	۰/۶۰۲	ندارد	۰/۶۰۲	ندارد	۰/۲۷۴	ندارد	۰/۰۲۴
محل تولد	دارد	۰/۰۳۰	دارد	۰/۰۱۳	دارد	۰/۰۱۳	دارد	۰/۰۴۱	دارد	۰/۲۰۱
مدت سکونت	دارد	۰/۰۰۸	دارد	۰/۰۹۶	ندارد	۰/۰۹۶	ندارد	۰/۰۳۱	دارد	۰/۲۳۶
محل اشتغال	ندارد	۰/۲۱۰	ندارد	۰/۰۸۶	ندارد	۰/۰۸۶	ندارد	۰/۰۴۲	دارد	۰/۴۱۸

منبع: محاسبات محققان در نرم‌افزار SPSS، ۱۳۹۸

درباره بررسی رابطه بین مجموع کیفیت زندگی ساکنان محلات مرکزی شهر اردبیل و ارتباط آن با متغیرهای فردی مستقل ساکنان، همان‌گونه که در جدول ذیل مشاهده می‌شود، با توجه به اینکه میزان sig به‌دست‌آمده از آزمون T برای متغیرهای مستقل جنسیت، سن، میزان تحصیلات، وضعیت سکونتی ساکنان، محل تولد، و مدت سکونت ساکنان کمتر از ۰/۰۵ است، می‌توان گفت ارتباط این متغیرها با مجموع سطح کیفیت زندگی معنادار است.

همچنین، به لحاظ اینکه میزان sig به‌دست‌آمده از آزمون T برای متغیرهای مستقل وضعیت تأهل و محل اشتغال ساکنان بیشتر از ۰/۰۵ است، فرض معناداری ارتباط بین متغیرهای فردی مستقل مذکور (وضعیت تأهل و محل اشتغال ساکنان) و میزان رضایت از سطح کیفیت زندگی ساکنان رد می‌شود.

جدول ۱۰. سطح ارتباط و نوع ارتباط متغیرهای فردی پاسخ‌دهندگان با کیفیت زندگی ساکنان محلات مرکزی شهر اردبیل

توضیحات	سطح معناداری	کمیت T	میانگین مربعات	مجموع مربعات	درجه آزادی	فرضیات پژوهش
						رضایت از سطح کیفیت زندگی ساکنان
دارای رابطه معنادار با کیفیت زندگی	۰/۰۲۶	۰/۷۹۷	۰/۵۸۳	۲/۹۱۵	۳۸۳	جنسیت
دارای رابطه معنادار با کیفیت زندگی	۰/۰۱۸	۳/۵۹۸	۲/۵۳۶	۱۰/۱۴۴	۳۸۳	سن
دارای رابطه معنادار با کیفیت زندگی	۰/۰۰۳	۵/۲۱۱	۳/۱۷۸	۱۲/۷۱	۳۸۳	تحصیلات
فاقد رابطه معنادار با کیفیت زندگی	۰/۲۷۲	۱/۳۵۸	۰/۵۰۴	۲/۰۱۷	۳۸۳	وضعیت تأهل
دارای رابطه معنادار با کیفیت زندگی	۰/۰۰۲	۱۳/۱۱۱	۰/۸۱۴	۲/۴۳۸	۳۸۳	وضعیت سکونت
دارای رابطه معنادار با کیفیت زندگی	۰/۰۰۳	۳/۰۰۴	۱/۲۴۴	۳/۷۳۳	۳۸۳	محل تولد
دارای رابطه معنادار با کیفیت زندگی	۰/۰۲۱	۳/۴۶۳	۱/۴۳۳	۷/۱۶۷	۳۸۳	مدت سکونت
فاقد رابطه معنادار با کیفیت زندگی	۰/۳۱۸	۱/۲۳۴	۰/۴۴۶	۲/۶۷۶	۳۸۳	محل اشتغال

منبع: محاسبات محققان در نرم‌افزار SPSS، ۱۳۹۸



## بحث

ما با استفاده از اندازه‌گیری‌های ذهنی ساکنان در محلات شهری برای سنجش وضعیت کیفیت زندگی و متغیرهای محیطی آن متمرکز شده‌ایم. دلیل این امر آن است که همه اقدامات عینی صورت‌گرفته در محیط محلات شهری یا سطح شهر با هدف ارتقای سطح رضایت ذهنی ساکنان انجام می‌گیرد و اهمیت این جنبه از کیفیت نیز مهم است. ادراکات محیطی و کیفیت‌های کسب‌شده توسط ساکنان از آن می‌تواند تابعی از متغیرهای فردی باشد که حالت نسبی به خود می‌گیرد و در تعیین سطح کیفیت ذهنی اثرگذار است که ممکن است جهت این اثرگذاری در عناصر مختلف متفاوت باشد.

بخش مهمی از یافته‌های ما نشان می‌دهد که بین «جنسیت» و «میزان رضایت از عناصر کالبدی» رابطه معناداری وجود دارد، که این مطابق با یافته‌های مطالعات پیشین است؛ شهرها با محیط‌های سالم و شرایط زندگی سالم اقتصادهای تولیدی و مزایای اجتماعی را برای گروه‌های متنوع جنسیتی و برای نسل‌های آینده فراهم می‌کنند (گزارش شبکه حمایتی زنان و برابری جنسیتی، ۲۰۱۵: ۱). زنان باید احساس امنیت کنند و در برنامه‌ریزی و طراحی شهری با حساسیت به جنس شرکت کنند. برابری جنسیتی در شهرها برای همه مردان، زنان، و کودکان است. بنابراین، با توجه به درک متفاوت گروه‌های جنسی از محیط یکسان، در برنامه‌ریزی کالبدی شهرها نیز باید به این نکته توجه شود (گواقی، ۲۰۱۶: ۱۴). درک شهروندان به تناسب ساختار جسمی خود از محیط‌های شهری متفاوت است و این ممکن است با توجه به نوع جنسیت شهروندان ساختار کالبدی متفاوتی برای برآورده کردن نیازهای مشابه طلب کند (یلماز، ۲۰۱۵: ۳۲۶-۳۲۷؛ ارجمند، ۲۰۱۷: ۵۹). جنسیت به‌عنوان یک عامل تعدیل‌کننده بالقوه در خصوص ارتباط بین محیط‌های ساخته‌شده شهری و گرایش به تحرکات جسمی ساکنان شناخته می‌شود (انریکیو، ۲۰۰۵: ۸). خوسلا نیز بر اساس مطالعه‌ای که درباره زنان تورنتو انجام داده بر این باور است که در صورتی که زنان در رأس برنامه‌ریزان و طراحان شهری قرار گیرند، ایدئولوژی‌های زنان اولویت‌دار خواهد بود و ساختار محیطی شهر به برآوردن نیاز زنان گرایش خواهد داشت (خوسلا، ۲۰۰۵).

همچنین، یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد بین «سن» و «میزان رضایت از عناصر کالبدی» نیز رابطه معناداری وجود دارد، که این مطابق با یافته‌های مطالعات پیشین است؛ سالمندان به‌عنوان یک گروه خاص سنی با توجه به رویدادهایی همچون پایان دوران اشتغال و بازنشستگی، احساس تنهایی، طردشدگی، و همچنین فشار ناشی از صنعتی شدن جوامع - که به جدایی عاطفی و روانی افراد منجر می‌شود - در معرض خطرهای فزاینده‌ای قرار دارند. بدین جهت، کیفیت فضاهای عمومی و محله و به‌ویژه واحدهای همسایگی (از نظر کالبدی) تأثیر بسزایی در سلامت سالمندان می‌تواند داشته باشد (منصورحسینی و جوان فروزنده، ۱۳۹۷: ۶۴). بین میزان رضایت ساکنان از محیط محلاتی که در آن ساکن‌اند بنا به نیازهای مختلف هر یک از گروه‌های سنی تفاوت وجود دارد؛ به صورتی که تفاوت میزان رضایت یا عدم‌رضایت با افزایش اختلاف سنی ساکنان بیشتر می‌شود (ادوال و همکاران، ۲۰۱۵: ۵۹). به هر حال، افراد ساکن در محیط‌های شهری، به تناسب سن و نیازمندی‌های سنی خود، انتظارات و درک متفاوتی می‌توانند از محیط اطراف داشته باشند (ریبریو، ۲۰۱۷: ۳۳۲). جین و همکاران در مطالعه‌ای، در بخشی از منطقه مرکزی شهر بوسان، در زمینه تأثیر مشارکت شهروندان در طرح‌های شهری، تفاوت مشارکت ساکنان بر اساس گروه‌های سنی در طرح‌های شهری را به‌عنوان بخش مهمی از مطالعات خود می‌دانند و آن را به‌عنوان رضایت گروه‌های مختلف سنی و جنسی ساکنان از محیط‌های محلات مرکزی شهر تلقی می‌کنند، زیرا شرکت‌کنندگان زن و غیرمسن (با سن کمتر از ۶۵ سال) احتمالاً از محلات خود راضی‌اند، اما شرکت‌کنندگان مرد و سال‌خورده به احتمال زیاد از محلات خود رضایت ندارند و به

همین دلیل میزان مشارکت در این دو گروه سنی و جنسی متفاوت است (جین و همکاران، ۲۰۱۸: ۱۱). همچنین، بر اساس مطالعات جمعه‌پور و مخلصیان (که در محله نازی‌آباد تهران انجام شده است) شاخص پایداری محلات شهری با سن هر چند رابطه ضعیف، اما مثبتی دارد (جمعه‌پور و مخلصیان، ۱۳۹۶: ۴۲۲).

همچنین، بخشی از یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که بین «وضعیت سکونت‌ی پاسخ‌دهندگان» با «بُعد کالبدی» رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. طبق مطالعات جین و همکاران (۲۰۱۸: ۱۱)، مشخص شده که مشارکت در طرح‌های کالبدی از سوی شهروندانی که صاحب خانه در محلات شهری هستند و در آن نیز سکونت دارند بیشتر از کسانی است که مستأجرند یا موقتاً در آن سکونت دارند. بدیهی است به دلیل وجود حس مالکیت (حداقل مالکیت واحد مسکونی به‌عنوان بخش کوچکی از محله) از سوی ساکنانی که صاحب واحد مسکونی در آن محله‌اند و همچنین وجود حس تعلق مکانی این نوع از ساکنان (صاحبان واحدهای مسکونی) نسبت به وضعیت محله و آینده آن احساس مسئولیت بیشتری خواهند داشت. وجود رابطه بین «وضعیت سکونت‌ی پاسخ‌دهندگان» با «بُعد زیست‌محیطی کیفیت زندگی» نیز، که از یافته‌های پژوهش حاضر است، مطابق با نتایج مطالعاتی صالحی و امام‌قلی (۱۳۹۱) است که موارد ذکر شده در خصوص ارتباط بین «وضعیت سکونت‌ی پاسخ‌دهندگان» با «میزان رضایت از عناصر کالبدی» مصادیقی برای این مورد نیز می‌تواند باشد.

بین «مدت سکونت» و «میزان رضایت از عناصر کالبدی» نیز رابطه معناداری وجود دارد که این مطابق با یافته‌های مطالعات پیشین است؛ مدت سکونت در یک محل از سوی افراد نشان‌دهنده اهمیت میزان تعلق مکانی و خو گرفتن آن‌ها با محیط و محل زندگی‌شان است (خراسانی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۷۸). از این رو، ساکنان باسابقه مناطق مختلف دل‌بستگی بیشتری به محیط خود دارند و در مقابل جابه‌جایی خود به سایر مناطق مقاومت می‌کنند (زوک و همکاران، ۲۰۱۸: ۴۰؛ رشید و همکاران، ۲۰۱۳: ۷۸) و نسبت به ساکنان کم‌سابقه از محیط محلات شهری رضایت بیشتری دارند (شیعه و همکاران، ۲۰۱۱: ۱۳۱).

در خصوص ارتباط مستقیم و معنادار «سطح تحصیلات» با «پایداری کالبدی»، که بخشی از یافته‌های مطالعه حاضر است، می‌توان به مطالعات قدیری و شهرابکی (۱۳۹۵) درباره شهر بم و محمدی و همکاران (۱۳۹۶) در نمونه موردی تبریز اشاره کرد که خصیصه‌ها و عوامل اجتماعی مثل «سطح تحصیلات» را با «شاخص ترکیبی کیفیت کالبدی محیط‌های شهری شکل‌گرفته» در سطح بالایی در ارتباط معنادار و مستقیم معرفی می‌کنند (قدیری و شهرابکی، ۱۳۹۵: ۱۰۸؛ محمدی و همکاران، ۱۳۹۶: ۳۰۴).

بین «سطح تحصیلات» و «میزان رضایت از عناصر پایداری اجتماعی» نیز رابطه معناداری وجود دارد که این مطابق با یافته‌های مطالعات پیشین است؛ مطالعات هاگن و همکاران درباره نحوه تبدیل شدن دو محله از شهرهای فرایبورگ آلمان، به‌عنوان محله پایدار از نظر اجتماعی، نشان می‌دهد که توجه به مراکز آموزشی و تحصیلی (مدارس) و ارتقای کیفیت آن و همچنین افزایش سطح آگاهی و تحصیلات ساکنان از جمله عوامل مهم در این زمینه بوده است (هاگن و همکاران، ۲۰۱۷: ۷۵-۷۶). به هر حال، میزان تحصیلات به‌عنوان سرمایه اجتماعی می‌تواند تأثیر بسیار زیاد و مستقیمی بر پایداری اجتماعی و در نتیجه کیفیت زندگی شهری و محلات شهری داشته باشد (وصالی و توکل، ۱۳۹۱: ۲۱۵-۲۱۶). همچنین، یافته‌های ما نشان می‌دهد که بین «جنسیت» و «پایداری اجتماعی» رابطه معناداری وجود دارد. مطالعات پیشین نیز این مورد را تأیید می‌کنند. جمشیدی‌ها و همکاران (۱۳۹۳) در مطالعه خود در محله قزل‌قلعه تهران برآن‌اند که متغیرهای فردی و از آن جمله جنسیت (مرد یا زن بودن ساکنان) به دلیل اثری که می‌تواند در سطح شناخت از محله، بهره‌وری، و احساس تعلق نسبت به محله بگذارد، بر نوع و نحوه مشارکت اجتماعی و در نتیجه پایداری اجتماعی محلات

شهری نیز اثرگذار است (جمشیدی‌ها و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۰؛ برداشت نگارندگان از مدل مفهومی پژوهش). زنان باید احساس امنیت کنند و در برنامه‌ریزی و طراحی شهری با حساسیت به جنس شرکت کنند (گواقی، ۲۰۱۶: ۱۴). ایجاد محله پایدار از نظر اجتماعی برای زنان، با توجه به ویژگی‌های فیزیولوژیکی خاص خود، نیازمند توجه به شاخص‌های اجتماعی منحصر به خود است (صادقی و شوشتری، ۱۳۹۵).

بنا بر یافته‌های پژوهش حاضر، بین «محل اشتغال» و «میزان پایداری اقتصادی» ارتباط معناداری وجود دارد. به اعتقاد سزیمون (۲۰۱۹)، آن‌گونه که در یک منطقه صنعتی مشاهده می‌شود، توان محلات شهری در زمینه تأمین اشتغال ساکنان بر رضایت آن‌ها از پایداری اقتصادی شهر خود و کاهش استرس در این زمینه اثر دارد (سزیمیک، ۲۰۱۹: ۹). یافته‌های پژوهش همچنین وجود رابطه بین «سن» و «میزان پایداری اقتصادی» را نیز تأیید می‌کند که جمع‌پور و مخلصیان (۱۳۹۶) نیز به نتایج مشابهی در این زمینه دست یافته‌اند. واقعیت امر این است که ساکنان، به تناسب گروه‌های سنی مختلف، مسئولیت‌های اجتماعی متفاوتی در جامعه و در قبال خانواده خود برعهده دارند که لازمه این امر برآورده شدن شرایط اقتصادی و شغلی مطمئن از سوی شهر و محلاتی است که ساکن آن می‌باشند. بدیهی است با توانمندی اقتصادی محله در برآوردن نیازهای اعضای خود در سنین مختلف، که اقتضات متفاوتی را می‌طلبد، سطح رضایتمندی اقتصادی نیز افزایش خواهد یافت.

### نتیجه‌گیری

جامعه ایرانی و شهر اردبیل به صورت خاص در تکاپوی گذر به مدرنیته و تأثیرپذیری از تغییرات و تحولات فعلی و آتی شهرسازی مدرن است. این امر باید به گونه‌ای تدریجی رخ دهد تا ضمن حفظ خصیصه‌های مثبت و انسانی خود از پاسخ‌گویی به نیازهای جدید ساکنان خویش غافل نماند. چه این امر باعث خواهد شد تا جامعه با حفظ صرف سنتی خود منزوی شود و قادر به تأمین نیازهای شکل‌گرفته جدید نباشد و در نتیجه سطح رضایتمندی ساکنان را از کیفیت زندگی خود در محلات شهری تحت تأثیر قرار خواهد داد. آن‌گونه که مطالعه نیز نشان داده، ابعاد مختلف شکل‌دهنده کیفیت زندگی با مجموع آن رابطه مستقیم دارد (بخشی از طرح‌های کالبدی - گردشگری سال‌های اخیر محله عالی‌قاو تأثیر مثبتی در رضایتمندی ساکنان داشته و اثر آن را حتی در ابعاد مختلف - به‌ویژه در زمینه پایداری اجتماعی - نیز می‌توان درک کرد). سطح کیفیت زندگی در محلات مرکزی شهر اردبیل رضایت‌بخش نبوده و با توجه به واقع شدن در مرحله گذار این رضایتمندی می‌تواند با مدیریت صحیح بهبود یابد.

به هر حال، از یک سو تغییرات در محلات شهری در ابعاد مختلف آن (اقتصادی، زیست‌محیطی، اجتماعی، و کالبدی) به فراخور رشد جامعه و نیازمندی‌های شکل‌گرفته جدید ساکنان انکارناپذیر بوده و از سوی دیگر نتایج هر مطالعه میدانی در جغرافیای رفتاری و از آن جمله بررسی شاخص‌های ذهنی کیفیت زندگی شهروندان ممکن است تحت تأثیر عوامل مختلف (از قبیل منطقه جغرافیایی محدوده‌های مورد مطالعه، عناصر تربیتی و فرهنگی جامعه، ایدئولوژی‌های فردی و اجتماعی ساکنان، انتظارات روان‌شناختی فردی، برخی عناصر پنهان محیط، و ادراکات فردی) نسبت به همدیگر متفاوت و یا مشابه باشد. بنابراین، نمی‌توان نتایج به‌دست‌آمده را عمومیت داد و برای این منظور مطالعات بیشتری نیاز است.

در این میان متغیرهای فردی ساکنان از جمله عوامل مهم و اثرگذار بر سطح رضایتمندی ساکنان در عرصه‌های مختلف جغرافیای رفتاری است که نتایج به‌دست‌آمده رابطه بین بسیاری از متغیرهای فردی را با رضایتمندی ساکنان در زمینه کیفیت زندگی تأیید می‌کند. بر اساس پژوهش پیش رو، رابطه بین متغیرهای فردی «جنسیت»، «سن»، «میزان تحصیلات»، «وضعیت سکونت»، «محل تولد»، و «مدت سکونت ساکنان در محله» با میزان «رضایت از شاخص‌های

ذهنی کیفیت زندگی» به ترتیب با سطح معناداری ۰/۰۱۸، ۰/۰۰۳، ۰/۰۰۲، ۰/۰۰۳، و ۰/۰۲۱ تأیید شده است. این نوع رابطه بین متغیرهای فردی «وضعیت تأهل» و «محل اشتغال» با میزان رضایت از کیفیت زندگی مشاهده نشد. به صورت کلی، فارغ از اعمال هر گونه دیدگاهی و با توجه به آنچه از سطح جامعه و ساکنان به دست آمده، می‌توان گفت که محله خوب با سطح کیفیت زندگی مناسب محله‌ای است که وقتی قدم به آن می‌گذاری حس امنیت، آرامش، آزادی، پاکیزگی، احترام، سرافرازی، عشق و شور زندگی موج بزند و خود را در مکانی امن بیابی و از همه مهم‌تر به تداوم حضور خود در فضای موجود علاقه‌مند باشی. همین امر نیز به سادگی رخ نمی‌دهد و نیازمند توجه به علایق و خصوصیات فردی ساکنان و مراجعان به فضاهای ایجادشده شهری و شناخت مزاج آنهاست که در ابعاد مختلف قابلیت پاسخ‌گویی به مراجعان خود را داشته باشد.

بنابراین، با توجه به تأثیر متغیرهای فردی ساکنان به صورت مستقل بر درک ایشان از محیط و نیازمندی‌ها و انتظاراتی که از طرح‌های شهری دارند، در نظر گرفتن و سنجش اثرهایی که طرح‌های شهری می‌تواند در گروه‌های مختلف ساکنان ایجاد کند و بررسی نیازمندی‌های آنان عمده‌ترین راهکاری است که می‌تواند در بهبود رضایتمندی از شاخص‌های ذهنی کیفیت زندگی در ساکنان هر محله‌ای و به‌ویژه محلات مرکزی شهر اردبیل پیشنهاد کرد.

## منابع

۱. امید، رضا، ۱۳۹۱، تحلیل برنامه‌های عمرانی و توسعه ایران از منظر مؤلفه‌های برنامه‌ریزی اجتماعی، فصل‌نامه برنامه‌ریزی و بودجه، س ۱۷، ش ۴، صص ۹۷-۱۱۴.
۲. بوداگی، روجا و صارمی، حمیدرضا، ۱۳۹۳، سنجش کیفیت ابعاد زیست‌محیطی شهر مبتنی بر فضاهای شهری (مطالعه موردی: مقایسه محله فردوسی در منطقه ۱۲ و محله شهرک بوعلی در منطقه ۲ تهران)، فصل‌نامه مطالعات مدیریت شهری، س ۶، ش ۲۰، صص ۳۵-۴۳.
۳. جمشیدی‌ها، غلامرضا؛ پروایی هره‌دشت، شیوا؛ پیری، صدیقه و ادیب حاج‌باقری، ثریا، ۱۳۹۳، بررسی نقش احساس تعلق محله‌ای در افزایش مشارکت اجتماعی (مطالعه موردی: محله قزل‌قلعه تهران)، فصل‌نامه مطالعات جامعه‌شناختی شهری، س ۴، ش ۱۲، صص ۱-۲۴.
۴. جمعه‌پور، محمود و مخلصیان، سپیده، ۱۳۹۶، سطح پایداری محله‌ای و رابطه آن با توسعه اجتماعی در محله نازی‌آباد تهران، نشریه پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، دوره ۴۹، ش ۲، صص ۴۱۱-۴۲۵.
۵. چرخچیان، مریم، ۱۳۹۸، مقایسه رضایتمندی از فضاهای مسکونی در محلات (نمونه موردی: سه محله فردوسی، دانشگاه و پونک در قزوین)، نشریه جغرافیا و برنامه‌ریزی، س ۲۳، ش ۶۷، صص ۱۰۹-۱۲۸.
۶. حسینی، سیدهادی، ۱۳۹۳، تحلیل و ارزیابی سطح پایداری اجتماعی در شهر نوشهر، فصل‌نامه جغرافیا و پایداری محیط، ش ۱۲، صص ۵۷-۷۱.
۷. خراسانی، محمدامین؛ رضوانی، محمدرضا و مولایی‌قلیچی، محمد، ۱۳۹۴، تحلیل تأثیر متغیرهای فردی بر ادراک از زیست‌پذیری در روستاهای پیرامون شهر (مطالعه موردی: شهرستان ورامین)، نشریه جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، س ۱۳، ش ۲، صص ۱۵۹-۱۸۱.
۸. رسول‌پور، هژیر؛ اعتصام، ایرج و طهماسبی، ارسلان، ۱۳۹۷، ارزیابی تأثیر مؤلفه‌های کیفیت محیطی بر الگوهای رفتاری در فضاهای فیزیکی شهری، مطالعات محیطی هفت حصار، س ۷، ش ۲۵، صص ۱۹-۳۴.
۹. رفیعیان، مجتبی؛ داداش‌پور، هاشم و فروزنده، محسن، ۱۳۹۲، تحقق‌پذیری برنامه‌ریزی محله‌محور در بافت‌های فرسوده شهری مطالعه موردی محله سنگلج تهران، فصل‌نامه مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، ش ۱۸، صص ۸۹-۱۰۶.
۱۰. صالحی، صادق و امام‌قلی، لقمان، ۱۳۹۱، مطالعه تجربی رابطه آگاهی و رفتارهای زیست‌محیطی (مطالعه مناطق شهری و روستایی شهرستان سندج)، نشریه مسائل اجتماعی ایران، س ۳، ش ۱، صص ۱۲۱-۱۴۷.
۱۱. قدیری، محمود و شهربابکی، صغری، ۱۳۹۵، تحلیل کیفیت کالبدی محیط مسکونی بازسازی‌شده شهر بم، نشریه تحقیقات کاربردی در علوم جغرافیایی، س ۱۶، ش ۴۰، صص ۹۳-۱۱۲.
۱۲. محمدی، جمال و علی‌زاده، جابر، ۱۳۹۹، تحلیلی بر وضعیت محلات شهری اردبیل از نگاه ساکنین با گریزی بر محله مطلوب در شهر ایرانی - اسلامی، نشریه مطالعات ساختار و کارکرد شهری، س ۷، ش ۲۲، صص ۷-۳۵.
۱۳. محمدی، جمال؛ علی‌زاده، جابر؛ رحیمی، حمزه؛ علی‌زاده، توحید و علی‌زاده، ناصر، ۱۳۹۶، بررسی متغیرهای فردی مؤثر بر رضایتمندی شهروندان از کیفیت محیط زندگی (مطالعه موردی: مقایسه مراکز تجاری - تاریخی کلان‌شهرهای اصفهان و تبریز)، نشریه فضای جغرافیایی، س ۱۷، ش ۶۰، صص ۲۸۷-۳۰۶.
۱۴. منصورحسینی، ندا و جوان‌فروزنده، علی، ۱۳۹۷، نقش مؤلفه‌های کالبدی - معنایی مکان‌های عمومی مجتمع‌های مسکونی در حضورپذیری سالمندان (مطالعه موردی: شهرک اکباتان)، نشریه هویت شهر، س ۱۲، ش ۳۳، صص ۶۱-۷۴.
۱۵. وصالی، سعید و توکل، محمدمهدی، ۱۳۹۱، بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی در شهر تهران، فصل‌نامه مطالعات شهری، س ۲، ش ۲، صص ۱۹۷-۲۲۰.
16. Omidi, R., 2013, Analyzing Iran's Development Plans from the Viewpoint of Social Planning Factors, *The Journal of Planning and Budgeting*, Vol. 17, No. 4, PP. 97-114.
17. Boodaghi, R. and Saremi, H., 2014, Quality measurement-based environmental aspects of urban spaces (study compared the neighborhood of University Town neighborhood Bu-Ali District 12 and District 2 of Tehran), *Journal of Urban Management Studies*, Vol. 6, No. 20, PP. 36-43.
18. Jamshidiha, Gh.R.; Parvai Haredasht, Sh., Piri, S. and Adib Hajebagheri, S., 2015, The role of community sense-of-belonging in promoting social participation (Case of Study: Ghezel ghalea neighborhood of Tehran), *Journal of Urban Sociological Studies*, Vol. 4, No. 12, PP. 1-24.

19. Jomepoor, M. and Mokhlesian, S., 2017, The level of neighborhood stability and Its relationship with social development in the Nazi Abad neighborhood, Tehran, *Journal of Human Geography Research* , Vol. 49, No. 2, PP. 411-425.
20. Charkhchian, M., 2019, Comparative Study on Housing Satisfaction in Different Communities Case studies: Ferdosi, Daneshgah and Poonak communities in Qazvin, *Journal of Geograohy & Planning*, Vol. 23, No. 67, PP. 109-128.
21. Hosseini, H., 2014, Analysis and Assessment of Urban Social Sustainability in Nowshahr City, *Journal of Geograohy and Suatainability of Environment*, Vol. 4, No. 12, PP. 57-71.
22. Khorasani, M. A.; Rezvani, M. R. and Molaei Ghelichi, M., 2016, An Analysis of Individual Variables Affecting the Perception of Livability in Peri-urban Villages (Case Study: Varamin City), *Journal of Geography and Regional Development*, Vol. 13, No. 2, PP. 159-181.
23. Rasulpur, H.; Etesam, I. and Tahmasebi, A., 2018, Crime Prevention in urban management using Environmental Design principles: CPTED localized checklist (case study Tehran Laleh Park), *Haft Hesar Journal of Environmental Studies*, Vol. 7, No. 25, PP. 19-34.
24. Rafiyan, M.; Dadashpour, H. and Foruzandeh, M., 2013, Implementations of Community Oriented Planning in Urban Deteriorated Fabrics Case study of sanglaj district in Tehran, *Journal of Urban Regional Studies and Resrarch*, Vol. 5, Issue 18, PP. 89-106.
25. Salehi, S. and Emamgholi, L., 2012, Experimental Study of the Relationship between Environmental Awareness and Behaviors (Study of Urban and Rural Areas of Sanandaj City), *Journal of Social Problems of Iran*, Vol. 3, No. 1, PP. 121-147.
26. Ghadir, M. and Shahrababaki, S., 2016, Analysing the Physical Quality of Reconstructed Residential Environment of Bam City, *Journal of Researches in Geographical Sciences*, 16(40), 93-112.
27. Mohamadi, J. and Alizadeh, J., 2020, An analysis of the situation of the urban neighborhoods of Ardebil in terms of residents Looking at the a Desirable Neighborhood in the Iranian-Islamic City, *Journal of Urban Structure and Function Studies*, Vol. 7, No. 22, PP. 7-35.
28. Mohamadi, J.; Alizadeh, J. and Rahimi, H., 2018, Assessment of individual variables which influence the citizens' satisfaction of quality of living environment (Case Study: Comparison of business and historical centers in Isfahan and Tabriz metropolises), *Journal of Geographic Space*, Vol. 17, No. 60, PP. 287-304.
29. Mansour Hosseini, N. and Javan Forouzande, A., 2018, The Role of Physical-semantic Components of Residential Public Spaces in Accommodating the Elderly (Case Study: Ekbatan Residential Complex), *Journal of Hoviat shahr*, Vol. 12, No. 1, PP. 61-74.
30. Vesali, S. and Tavakkol, M. M., 2012, The Impact of Social Capital on Quality of Life in Tehran, *Urban Studies Quarterly*, Vol. 2, No. 2, PP. 197-220.
31. Adewale, A.; Taiwo, A.; Izobo-Martins, O. and Ekhaese, N., 2015, Age of residents and satisfaction with the neighbourhood in Ibadan core area: a case study of Oke Foko, *Global Journal of Arts Humanities and Social Sciences*, Vol. 3, No. 2, PP. 52-61.
32. Anne, C. K.; Matthias, A.; Katharina, H. S.; Jürgen, O. and Jobst, A., 2018, How Does the Urban Environment Affect Health and Well-Being? A Systematic Review. *Urban science*, No. 4, PP. 1-21.
33. Arjmand, R., 2017, *Public Urban Space, Gender and Segregation: Women-only urban parks in Iran*, Routledge Taylor and Franis Group, London and Newyork.
34. Brown, T. and Morgue, B., 2007, Off the Couch and the Move: Global public health and the medication of nature, *Social Science & Medicine*, No. 64, PP. 1343-1354.
35. Camacho-Rivera, M.; Kawachi, I.; Bennet, G.G. and Subramanian, S. V., 2014, Associations of neighborhoodconcentrated poverty, neighborhood racial/ethnic composition, and indoor allergen exposures: A cross-sectional analysis of Los Angeles households, 2006–2008, *J. Urban Health*, No. 91, PP. 661-676.
36. Das, D., 2008, Urban Quality of Life: A case study of Guwahati, *Social Indicators Research*, Vol. 88, No. 2, PP. 297-310.
37. Davidson, A. B. and Kaznelson, H., 2010, Comparison of parents' and social workers' assessments of the quality of life of children at risk. *Children and Youth Services Review*, No. 32, PP. 711-719.
38. Enrique, G. B.; John, C. S. and Kerry, R. M., 2005, Gender differences in perceived environmental correlates of physical activity, *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, Vol. 2, No. 12, PP. 1-9.

39. European Union, 2018, IN-DEPTH REPORT: *Indicators for Sustainable Cities*, November 2015 (revised March 2018) Issue 12, PP. 1-24.
40. Geelen, L.; Huijbregts, A. J. M.; Den Hollander, H. M. J.; Ragas, A. and Jaarsveld, Z. D., 2009, Confronting environmental pressure. environmental quality and human health impact indicators of priority air emissions, *Atmospheric Environment*, Vol. 43, Issue 9, PP. 1613 -1621.
41. Gifford, R., 2007, Environmental psychology and sustainable development: Expansion, maturation, and challenges, *Journal of Social, Issues*, No. 63, PP. 199-212.
42. Godefroid, S., 2001, Temporal analysis of the Brussels flora as indicator for changing environmental quality, *Landscape and Urban Planning*, Vol. 52, Issue 4, PP. 203-224.
43. Hagen, B.; Nassar, C. and Pijawka, D., 2017, The Social Dimension of Sustainable Neighborhood Design: Comparing Two Neighborhoods in Freiburg, Germany, *Urban Planning* (ISSN: 2183-7635), Vol. 2, Issue 4, PP. 64-80.
44. IANWGE, 2015, WomenWatch: Gender Equality and Sustainable Urbanisation (fact sheet), Inter-Agency Network on Women and Gender Equality, accessed 6 February 2015- <http://www.un.org>.
45. Jin, E.; Lee, W. and Kim, D., 2018, Does Resident Participation in an Urban Regeneration Project Improve Neighborhood Satisfaction: A Case Study of "Amichojang" in Busan, South Korea, *Sustainability*, 10(10), 1-13.
46. Khosla, P., 2005, Gendered cities: built and physical environments, National Network on Environments and Women's Health.
47. Kilimova, L., 2016, Quality of life as a human development determinant in the context of economic instability, *Economic Annals-XXI*, No. 157, PP. 59-62.
48. Mason, M. W.; Valente, T.; Coatsworth, J. D.; Mennis, J.; Lawrence, F. and Zelenak, P., 2010, Place based social network quality and correlates of substance use among urban adolescents, *Journal of Adolescence*, Vol. 33, Issue 3, PP. 419-427.
49. Mehan, A. and Soflaei, F., 2017, Social sustainability in urban context: Concepts, definitions, and principles. *Architectural Research Addressing Societal Challenges*, Taylor & Francis Group, ISBN 978-1-138-02966-8. PP. 293-29.
50. Moser, G., 2009, Quality of life and sustainability: Toward person-environment congruity, *Journal of Environmental Psychology*, Vol. 29, Issue 3, PP. 351-357.
51. Murgs, F. and Klobucnik, M., 2018, Quality of Life in the City Urban Life or Well-Being in the City: Conceptualization and case study. *Ekológia* (Bratislava), Vol. 37, No. 2, PP. 183-200.
52. Noor, S. R.; Mohamed Osman, M.; Bachok, S.; Rosli, N. F. and Abdullah, M. F., 2018, Perceptual Study on Conventional Quality of Life (Indicators), Planning Malaysia, *Journal of the Malaysian Institute of Planners*, Vol. 16, Issue 1, PP. 303-313.
53. Paloma, C.; Marta, G.; María, S.; Julia, D.; Luisa, N. B.; Jesús, R. N. and Manuel F., 2018, Changing Neighborhoods and Residents' Health Perceptions: The Heart Healthy Hoods Qualitative Study, *International Journal of Environmental Research and Public Health* (ISSN 1660-4601; CODEN: IJERGQ; ISSN 1661-7827 for printed edition), PP. 1-12.
54. Ribeiro, C.G.; Ferretti, F. and Antonio, C., 2017, Quality of life based on level of physical activity among elderly residents of urban and rural areas, *Rev. bras. geriatr. gerontol*, Vol. 20, No. 3, PP. 330-339.
55. Shieh, E.; Sharifi, A. and Rafieian, M., 2011, Identification of factors that assure quality of residential environments, using environmental assessment indices: a comparative study of Two of Tehran's neighborhoods (Zafaranieh & Khaniabad), *International Journal of Architectural Engineering & Urban Planning*, Vol. 21, No. 2, PP. 119-132.
56. Soltes, V.; Novakova, B. and Szabo, Z. K., 2018, A Comparative Study on Satisfaction with Current Standard of Living and its Effects on Overall Life Satisfaction: Case of Romania, V4 and EU-15, *Quality Innovation Prosperity, Kvalitnovacia Prosperita*, Vol. 22, No. 1, PP. 58- 72.
57. Streimikiene, D., 2014, Natural and built environments and quality of life in EU member states, *Journal of International Studies*, Vol. 7, No 3, PP. 9-19.
58. Szemik, S.; Kowalska, M. and Kulik, H., 2019, Quality of Life and Health among People Living in an Industrial Area of Poland, *Journal of Environmental Research and Public Health*, 16, 1221; doi:10.3390, PP. 1-11.

59. Taaeb Rashid, S.; Bin Ngah, I. and Eluwa, S. E., 2013, Neighbourhood Choice Factors And Residents Satisfaction In Old And New Neighbourhoods Of Slemani City, Kurdistan-Iraq, *Journal of Environment and Earth Science*, Vol. 3, No. 2, PP. 72-80.
60. Wang, B.; Li, X.; Stanton, B. and Fang, X., 2010, The influence of social stigma and discriminatory experience on psychological distress and quality of life among rural-to-urban migrants in China, *Social Science & Medicine*, Vol. 71, Issue 1, PP. 1-9.
61. Westaway, M. S., 2006, A longitudinal investigation of satisfaction with personal and environmental quality of life in an informal South African housing settlement. Doornkop. Soweto, *Habitat International*, Vol. 30, Issue 1, PP. 175-189.
62. Whitehead, T.; Simmonds, D. and Preston, J., 2006, The effect of urban quality improvements on economic activity, *Journal of Environmental Management*, Vol. 80, Issue 1, PP. 1-12.
63. Wong, C., 2001, The Relationship Between Quality of Life and Local Economic Development: An Empirical Study of Local Authority Areas in England, *Cities*, Vol. 18, Issue 1, PP. 25-32.
64. Yilmazi, H.; Surat, H.; Özhanci, E. and Yesil, M., 2015, Urban Living Area Satisfaction And Public Preference, *Journal of Forestry Faculty*, 15(2), 319-329.
65. Zuk, M.; Bierbaum, A. H.; Chapple, K.; Gorska, K.; Loukaitou-Sideris, A.; Ong, P. and Thomas, T., 2018, Gentrification, Displacement and the Role of Public Investment: A Literature Review, *Journal of Planning Literature*, 33(1), 31-44.